

Perspectiefnota

2020

Tussenbalans
na twee jaar
Coalitieakkoord
gemeente Dordrecht
2018-2022

Dordrecht

Een stad waar je
bij wilt horen!

Wij maken Dordt, de stad waar we trots op zijn én de stad die we willen worden

Afgelopen jaren hebben sterk in het teken gestaan van het optuigen, in de steigers zetten én het uitvoeren van grote ambities die we hebben vastgelegd in ons coalitieakkoord. Samen met vele actieve inwoners en partners uit het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties hebben we toen, maar ook gedurende de weg, gesprekstafels georganiseerd rond belangrijke thema's. Centraal staat daarbij het perspectief wat voor stad we richting 2030 willen zijn. Want ja we zijn trots op ons Dordt, we hebben een prachtige stad en ons eiland ligt op een unieke locatie aan de delta bij zowel de randstad alsook eeuwenoude natuur. En ook kunnen we trots zijn op de vooruitgang die Dordrecht in het laatste decennium heeft geboekt. De stad is levendiger, veiliger en aantrekkelijker geworden voor toeristen, bedrijven en niet in de laatste plaats onze inwoners, zoals regelmatig uit (inter) nationale ranglijsten blijkt. Maar diezelfde ranglijsten laten ook de moeilijke kanten van het verhaal zien. Het achterblijven van het welvaartsniveau en de sociaal-economische positie van de stad.

Ook waren we tot 2018 de enige honderdduizendplus gemeente die ten opzichte van de eeuwwisseling was gekrompen in plaats van gegroeid. Een situatie die op de langere termijn verre van gezond zou kunnen blijven en we met elkaar hebben willen aanpakken. Op de vraag wat voor stad we in de toekomst willen zijn lag en ligt het antwoord dan ook besloten in de bloei en groei van de stad en de kracht van de inwoners en bedrijven. Wij maken immers samen Dordt. We willen richting 2030 een betere versie van onszelf zijn. Een groene, nog levendigere stad die beweegt naar 140.000 inwoners, met een veerkrachtige bevolking en een hoger welvaartsniveau. Met dit streven naar kwalitatieve groei borgen we voor de langere termijn een stad die toekomstbestendig is en daarmee ook sociaal-economisch in balans.

Met dit toekomstbeeld is een duidelijke richting gekozen en hebben we onszelf ook grote doelstellingen opgelegd. Belangrijke opgaven hebben we geconcretiseerd met duidelijke streefgetallen, zoals het vergroten van de werkgelegenheid (4.000 nieuwe banen) en groei van de stad (aanbouw van 4.000 woningen aan het eind van deze coalitieperiode en nog eens een planvoorraad van minimaal 6.000 woningen in de periode daarna).

Maar ook voor onze zorgzame stad hebben we kwalitatieve doelen gesteld, zodat onze inwoners veerkrachtig blijven en minder vaak een beroep op (zware) zorg hoeven doen. Hiermee hebben we samen met partners misschien wel het meest ambitieuze akkoord uit de recente geschiedenis gesloten. Niet omdat we luchtfietsen, maar om het tij te keren en concreet koers te zetten naar de stad die we willen worden.

De ondertitels van de eerste twee begrotingen uit deze coalitieperiode "handen uit de mouwen!" en "Scherp op koers!" geven dan ook een weerspiegeling van de gekozen weg. Eerst plannen maken, overleggen, ambities concretiseren, maar vooral ook investeren in de samenwerking tussen stad, partners en de ambtelijke organisatie. Want met innovatieve samenwerkingen komen we veel verder dan alleen. Daarna inzetten op uitvoering, af en toe bijstellen, maar bovenal koers houden op de ingezette weg. Een weg die niet altijd zonder hobbels of met volle wind in de zeilen verloopt. Onverwachte tegenslagen, zoals dit jaar de uitbraak van de Covid-19 pandemie -ofwel het coronavirus- brengen een volksgezondheids-, economische én sociaal-maatschappelijke crisis met zich mee. Toch hebben we er met elkaar mee te dealen en doen we dat ook. Deze crisis geeft dan ook geen aanleiding om ambities uit te stellen. Nee we zetten juist een stapje bij, net als de vele zorgverleners dat recent voor onze gezondheid hebben gedaan. Want door juist nu de koers vast te houden, kiezen we de weg naar voren. Dit is dé route die onze stad ook weerbaarder en veerkrachtiger maakt voor toekomstige crisis.

Het college van Burgemeester en Wethouders

*Burgemeester en Wethouders,
van links naar rechts:
Jan Scholten (gemeentesecretaris),
Peter Heijkoop (CDA),
Rik van der Linden (CU/SGP),
Marco Stam (BVD),
Wouter Kolff (burgemeester),
Piet Sleeking (BVD)
en Maarten Burggraaf (VVD).*

Inhoudsopgave

Inleiding 9

De reis naar 2030: 6 Leidende principes 11

1. Dordrecht Groeit: méér inwoners, meer draagkracht 13

2. Dordrecht Zorgt: inwoners met veerkracht 21

3. Dordrecht Verdient: een leven lang werk 29

4. Dordrecht Verbindt: centrumstad van de regio,
toegangspoort van de Randstad 37

5. Dordrecht Geeft Ruimte: aan particulier initiatief
met eigen verantwoordelijkheid 45

**6. Dordrecht Neemt Verantwoordelijkheid voor
de toekomst:** een slagvaardig en doelgericht bestuur 53

Rode draden: Doen we de dingen goed? 61

Trends en ontwikkelingen van impact op de Stad 65

Vooruitblik: Perspectief voor Dordrecht 73

Bijlage: bronnen trends en ontwikkelingen 77

Inleiding

In deze Perspectiefnota maken we halverwege de bestuursperiode 2018-2022 de balans op en kijken we vooruit. De Perspectiefnota vloeit voort uit afspraken van de [nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden](#) (KSV), die we in 2018 met elkaar hebben opgesteld. Daarmee geeft het invulling aan het tussentijds in kaart brengen van de stand van zaken - op hoofdlijnen- van de uitvoering van het coalitieakkoord. Dit is in het verleden gebruikelijk geweest in de vorm van een 'Tussenbalans', maar nu kijken we ook vooruit naar de perspectieven voor onze stad en laten we zien waar de uitdagingen liggen. We kijken naar een aantal hoofdafspraken die we in het coalitieakkoord veelal met partners uit de stad hebben vastgelegd en zien waar we nu staan. We steken daarmee figuurlijk de thermometer in het akkoord om de temperatuur en voortgang van het ingezette beleid te meten. Centraal staat hierin de vraag; *doen we de dingen goed?* Aan de hand van *leidende principes* uit het coalitieakkoord gaan we deze vraag na en kijken daarmee zowel terug op wat we al bereikt hebben en zien ook waar voor de nabije toekomst de grote uitdagingen liggen.

Regelmatig komen ook de *opgaven*¹⁾ in deze Perspectiefnota terug die voor focus en versnelling op themegebieden zorgen. Aan de hand van opgaveteams wordt in de gemeentelijke organisatie -samen met de stad- gewerkt aan belangrijke prioriteiten uit ons coalitieakkoord. Samenwerking met de stad organiseren we onder meer door het voeren van gesprekstafels, dit is een werkwijze die we hebben ingezet bij de start van de coalitie onderhandelingen. We hadden ook nu -bij het opstellen van deze Perspectiefnota- graag fysieke gesprekstafels willen organiseren om met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties te overleggen waar we staan en of de dingen met elkaar goed doen. Door de uitbraak en duur van het coronavirus hebben we besloten deze gesprekken niet nu, maar volgend jaar te laten plaatsvinden, in opmaat ook naar de gemeentelijke verkiezingen begin 2022.

¹⁾ Er zijn acht opgaven waar met hulp van opgaveteams aan wordt gewerkt, te weten: Bereikbare Stad, Bouwende Stad, Duurzame Stad, Groenblauwe Stad, Levendige Binnenstad, Ondernemende Stad, Veilige Stad en Zorgzame Stad.

Deze Perspectiefnota geeft, anders dan bij de jaarlijkse begrotings- en jaarverslagcyclus, op een meer verhalende wijze een interessante andere (in)kijk op het gevoerde beleid en de resultaten die daarbij bereikt zijn. Een blik die bewust ook niet alles omvattend probeert te zijn. We raken dan ook niet alle onderwerpen even groot en gedetailleerd aan zoals in een begroting en in een jaarverslag gebruikelijk is. Voor een detaillistische kijk en een laatste stand van zaken van bijvoorbeeld de kwantitatieve indicatoren verwijzen we naar het [digitale portal](#) waar deze producten te vinden zijn. In deze Perspectiefnota houden we echter de rode draden aan die we in het coalitieakkoord hebben aangegeven, volgens de leidende principes. Ook geven we een beeld van acht (inter)nationale trends en ontwikkelingen die nu of later impact kunnen hebben op de stad. Juist door deze te benoemen kunnen we deze mee laten wegen in toekomstige keuzes. Tot slot schetsen we een vooruitblik op stad, met een perspectief voor Dordrecht.

De reis naar 2030: 6 Leidende principes

In het eerste hoofdstuk van het coalitieakkoord hebben we leidende principes benoemd, zes principes die ons helpen richting de stad die we in 2030 willen zijn. Het hanteren van deze leidende principes werkt als een rode draad voor de grote keuzes die we maken. Het helpt ons om scherp te zijn, af en toe uit te zoomen en zo op koers te blijven. Want in de waan van alle dag en de vele uitvoeringstaken waar een gemeente voor staat, is het verleidelijk om voornamelijk bezig te zijn met wat nu belangrijk en nu urgent is. Maar met die blik komen we niet vooruit en wordt al snel vergeten wat straks ook urgent én nu al belangrijk is; het bouwen aan de toekomst van de stad.

De zes leidende principes geven daarom een kader waarop we kunnen terugvallen om onszelf af en toe de vraag te stellen; doen we de dingen nog goed en dragen onze activiteiten en investeringen bij aan de gestelde doelen. We zoomen uit boven de jaarlijkse begrotingscyclus van beleidsprogramma's en (sub)doelstellingen en we geven een verhalend beeld per leidend principe. Dit doen we door de stand van zaken van een selectie van "afspraken" die we in het coalitieakkoord hadden opgenomen te belichten, en zo een beeld te geven van de zaken die goed gaan en te zien waar de uitdagingen liggen.

In de volgende hoofdstukken staat steeds één van de zes leidende principes uit het kader hiernaast centraal.

1. Dordrecht Groeit: méér inwoners, méér draagkracht

'Leidt deze keuze tot méér draagkracht?'

2. Dordrecht Zorgt: inwoners met veerkracht

'Leidt deze keuze tot sterkere (buurt)netwerken en meer veerkracht?'

3. Dordrecht Verdient: een leven lang werk

'Leidt deze keuze tot meer (kansen op) werk?'

4. Dordrecht Verbindt: centrumstad van de regio, toegangspoor van de Randstad

'Verbeterd deze keuze de verbinding met de Randstad?'

5. Dordrecht Geeft Ruimte: aan particulier initiatief met eigen verantwoordelijkheid

'Leidt deze keuze tot verbetering van de leefomgeving?'

6. Dordrecht Neemt Verantwoordelijkheid voor de toekomst: een slagvaardig en doelgericht bestuur

'Is deze keuze ook goed voor de volgende generatie(s)?'

Dordrecht Groeit:

méer inwoners, meer draagkracht

1. Dordrecht Groeit: méér inwoners, meer draagkracht

Uit het coalitieakkoord:

Over vier jaar is de dalende lijn qua inwoneraantal gekeerd. Het aantal inwoners van de stad is aan het stijgen. De stad groeit en bloeit. Dordrecht is een stad met een aantrekkelijk en levendig stadshart, grootstedelijke voorzieningen en recreatiemogelijkheden. Dat merken geboren en getogen Dordtenaren én wordt gezien door mensen van buiten de stad. Om voorzieningen in de binnenstad en in de wijken betaalbaar te houden, moeten we bouwen aan de stad. Nieuwe woningen op aantrekkelijke binnenstedelijke locaties, die jongeren, studenten en gezinnen aan Dordrecht verbinden.

Bovenstaand leidend principe is één van de hoekstenen onder het coalitieakkoord en een principe waar een groot deel van het ingezette beleid op is geënt. Groei van de stad is groei van het aantal woningen en daarmee van het inwoneraantal, waarbij we vooral jongeren en gezinnen aan de stad willen verbinden. Enerzijds omdat getogen Dordtenaren nog te vaak vertrekken van ons eiland omdat zij geen geschikte woning kunnen vinden. Anderzijds ook om nieuwe 'Eilanders' te verleiden om juist in Dordrecht te komen wonen. We hebben daarom concrete afspraken gemaakt om het tij van het dalende inwoneraantal te keren en op groei in te zetten. Zo versterken we elkaar,

voegen we kwaliteit in het woningaanbod toe, houden we het voorzieningenniveau in stand en helpt dit als fundament voor een sociaal-economisch sterkere stad.

Afspraken Energieke Woonstad

Het hoofdstuk *Energieke Woonstad* uit het coalitieakkoord geeft een reeks afspraken aan die een fundament vormen voor het leidende principe 'Dordrecht Groeit'. We werpen een blik op drie belangrijke afspraken uit deze lijst, om zo te zien wat er goed gaat, maar ook om te zien wat er beter kan en waar de uitdagingen liggen.

Afspraken Energieke Woonstad:

- We zetten de komende vier jaar in op een snelle en gefocuste groei met 4.000 kwalitatief hoogwaardige en duurzame woningen, te beginnen op locaties zoals Stadswerven, Wilgenwende, Leerpark, Gezondheidspark en Amstelwijk. Het accent bij de nieuwbouw ligt op het hogere segment, terwijl de andere segmenten niet worden vergeten (waaronder ook huurwoningen in de sociale en vrije sector).
- We bouwen binnenstedelijk, binnen de huidige contouren van de stad. Dit vraagt om stedenbouwkundige finesse, zodat nieuwe karakteristieke buurtjes en waar passend meer stedelijke hoogbouw ontstaan die aansluiten bij de bestaande omgeving. Daarbij is veel aandacht voor een prettige verblijfsruimte.
- Met het oog op de grote behoefte aan nieuwe woningen realiseren we een harde planvoorraad van nog eens 6.000 woningen op nieuwe locaties, die na 2022 gebouwd kunnen worden.

De kern van bovenstaande afspraken richt zich op een gefocuste groei van kwalitatief goede en duurzame woningen in binnenstedelijk gebied. Een opgave die we onszelf daarnaast ook opleggen in een relatief kort tijdsbestek. Want waar het inwoneraantal van de stad zich vanaf de eeuwwisseling langzaam in een negatieve trend begon uit te keren -doordat er te weinig geschikte nieuwe huizen voor Dordtenaren werden gebouwd- lijken we de trend nu ten goede te hebben gekeerd. De meest recente cijfers uit *Bouwmonitor*, die we in samenspraak met het Onderzoekcentrum Drechtsteden (OCD) hebben ontwikkeld, geven aan dat er per 1 juli 2020 namelijk 1.050 nieuwe woningen waren bijgebouwd, gezien vanaf de start van de coalitie. En daarbij is het inwoneraantal inmiddels gestegen tot ver boven de honderd-negentienduizend, waar dit er in 2018 nog

een goede duizend minder waren.

Klimaatadaptief bouwen

Bij het bouwen van deze nieuwe woningen in binnenstedelijk gebied, is het uiteraard van belang dat we rekening houden met de ruimtelijke omgeving waarin deze woningen worden gebouwd. Door klimaatverandering zien we immers grotere weerextremen ontstaan, van hele warme zomers tot natte winterse perioden. Vooral in stedelijk gebied komen deze nog meer tot uiting; warmte kan moeilijk weg en blijft lang hangen, waarvan inwoners hinder ondervinden en andersom vindt niemand het fijn om te wonen in een huis met natte voeten. Naast het duurzaam bouwen (woningen van het gas af en goede isolatie), is daarom ook klimaatadaptief bouwen een belangrijk aandachtspunt voor duurzame nieuwe woningbouw.

We hebben daarom vanuit de opgave Groenblauwe Stad, op initiatief van de provincie, het Convenant Klimaatadaptief bouwen ondertekend.

De nieuwbouwwijk Amstelwijck met meer dan 800 nieuwe woningen, dient als pilot in dit klimaatadaptieve convenant. We hebben ontwikkelaars gevraagd om 40% van dit gebied groenblauw in te richten, zodat in geval van bijvoorbeeld hevige regenbuien het hemelwater goed wegstroomt. Maar het groen en blauw zorgt daarnaast ook voor een fijne leefomgeving. Zo bouwen we klimaatadaptief en toekomstgericht. Een ambitieus streven en misschien is de 40% eis te hoog gegrepen was de eerste gedachte, maar die angst bleek ongegrond. Projectontwikkelaars dachten mee en kwamen met mooie innovatieve plannen. De kern hierin is dat we dan ook niet hebben voorgeschreven hoe ze aan deze eis moesten voldoen, maar hebben de markt uitgedaagd om met slimme oplossingen te komen. We verbinden en integreren zo

onze doelen; nieuwe woningen bouwen in een klimaatadaptieve toekomstbestendige context. Een vorm van durven loslaten, maar wel met een beschrijving van duidelijke doelen. Met deze methode lopen we in feite vooruit op de gedachte van de Omgevingsvisie.

Plan- en besluitvormingsproces

Voor de woningbouwaantallen die tot nu toe in deze coalitieperiode zijn gerealiseerd moeten we ver terug in de Dordtse geschiedenisboeken, maar tegelijkertijd komt dit aantal ook nog niet in de buurt van de 4.000 huizen die tot 2022 gepland zijn. Om beter inzicht te krijgen in de vertaling van deze afspraken tot de daadwerkelijke bouw, is het van belang te begrijpen dat we als gemeente uiteraard niet zelf aan de lat staan in de bouw van deze huizen. Als gemeente plannen en faciliteren we, en helpen we zo om sneller deze doelen te kunnen bereiken. Om extra focus en versnelling aan te brengen en belemmeringen in het bouwen van woningen uit de weg te gaan, hebben we

daarom ons plan- en besluitvormingsproces tegen het licht gehouden en drastisch gewijzigd. Zo kunnen we voor marktpartijen en particulieren beter, klantgerichter en sneller handelen, zonder belangrijke democratische waarden als zorgvuldigheid geweld aan te doen.

Daarnaast heeft de raad de Commissie Grote Projecten in het leven geroepen, om zich zo specifiek op projecten zoals Amstelwijck, Gezondheidspark en het Leerpark te kunnen focussen. Al deze aanpassingen hebben zich positief vertaald naar de eerste resultaten hiervan in de Bouwmonitor dus laten zien. De mindset en werkwijze is dan ook

structureel verbeterd. Toch moet ook worden bedacht dat dat het proces van planvorming tot realisatie geen constante is, waarbij elk jaar duizend woningen worden opgeleverd. Waar planmaking en besluitvorming aan de voorkant (lees: eerste jaren) veel tijd kost, komt het resultaat, dus de daadwerkelijke bouw, pas later op gang.

In gesprek met wethouders Piet Sleeking (onder meer Ruimtelijke Ordening en Water) en Marco Stam (onder meer Wonen en Klimaatadaptatie), stippen we dit plan- en besluitvormingsproces aan en zien we wat er goed gaat en waar de uitdagingen liggen.

Wat gaat er goed met betrekking tot het leidende principe Dordrecht Groeit?

“Vanuit de opgave Bouwende Stad pakken we dit leidende principe op, waarbij de opgave op zichzelf ook echt een groeiambitie is. Tot halverwege 2018 kromp de bevolking van onze stad vanwege een negatief migratiesaldo. Sindsdien groeit de stad, langzaam maar gestaag. Dat komt met name doordat er minder mensen vertrekken. In 2019 zijn we de grens van 119.000 inwoners weer gepasseerd, dat was voor het laatst het geval in 2015. In 2020 verwachten we de 120.000 grens weer te passeren. Dat betekent dat we nu al de krimp gekeerd hebben, een belangrijk doel van het coalitieakkoord wat we hebben bereikt. En nu we dus ook echt de groei gaan inzetten, weten we ook beter vertrekkers te behouden. We hebben inmiddels ook voldoende harde planvoorraad om de eerste 4.000 woningen daadwerkelijk te kunnen realiseren. Daarnaast hebben we met de aangepaste processen, de Spoorzone die onder andere is aangewezen in het kader van de Crisis- en herstelwet, het samenwerken met ontwikkelaars en de ‘fast lane’ die we voor initiatieven hebben geïntroduceerd, echt goede stappen gezet”.

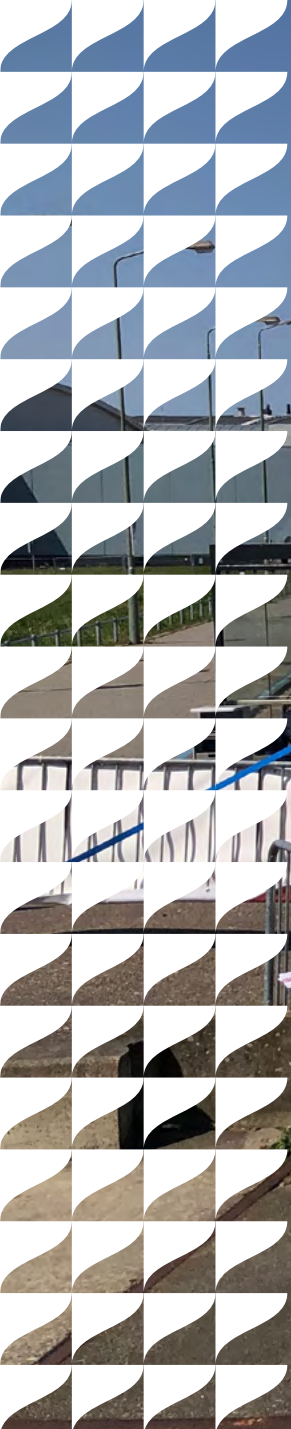
Waar liggen de huidige en toekomstige uitdagingen in deze groeiambitie?

“Op 1 januari 2020 hadden we een harde planvoorraad van 2.000 woningen die gebouwd kunnen worden. De daadwerkelijke bouw duurt alleen langer dan we vooraf hadden gedacht, en daar is helaas door procedures niet heel veel aan te doen. Het kan soms tot drie jaar duren voordat een plan tot realisatie wordt uitgevoerd. Dit jaar (2020) voegen we nog eens 2.000 woningen aan de planvoorraad toe, zodat de eerste stap naar het bouwen van deze 4.000 woningen gerealiseerd kan worden. Al gaat dit waarschijnlijk niet binnen twee jaar lukken. Dus ondanks dat we het plan- en besluitvormingsproces 60% sneller hebben gemaakt dan gemiddeld in Nederland, is er ook nog verkoop- en bouwtijd nodig en die is bijna langer dan de hele collegeperiode. Het is daarom de uitdaging om uit te leggen dat we heel veel verbeteringen hebben doorgevoerd, maar dat er in 2022 naar waarschijnlijkheid nog geen 4.000 woningen volledig zijn opgeleverd, maar dat deze wel minimaal in aanbouw moeten zijn.

Het is verder vooral belangrijk dat we volhouden, want dit is een succesvolle aanpak. Dat betekent dat we zo snel mogelijk duidelijkheid geven en niet terugkomen op eerder genomen besluiten. Voor de woningen in de periode daarna lopen onderzoeken naar drie locaties om hier in de toekomst te kunnen ontwikkelen, het gaat daarbij om het Leerpark/Gezondheidspark, de Dordtwijkzone en het Maasterras. Uit deze onderzoeken moet nog naar voren komen hoeveel planvoorraad kan worden toegevoegd op deze locaties.”

“Het belangrijkste is dat we volhouden, want dit is een succesvolle aanpak.”

LICHT
VOOR
DORDT

STILTECENTRUM

Loop binnen voor een moment van rust!

www.lichtvoordordt.nl

Kaarsje ~ Gedachtenboek ~ Rozen

Mogelijk gemaakt door LICHT voor Dordt, het corona hulpmiddel van samenwerkende maatschappijen

LICHT

Dordrecht Zorgt:

inwoners met veerkracht

2. Dordrecht Zorgt: inwoners met veerkracht

Uit het coalitieakkoord:

Over vier jaar doen mensen minder vaak en minder lang een beroep op (zware) ondersteuning. Alledaagse problemen worden meer en meer in de naaste omgeving opgepakt. Omzien naar en zorgen voor elkaar begint niet bij de overheid: familie, vrienden en (buurt)netwerken hebben een belangrijke rol in het voorkomen en aanpakken van alledaagse problemen. Als mensen meer zelf moeten doen, moeten ze ook ervaren dat als dat onverhoopt niet lukt er hulp en een vangnet van instanties en/of de overheid is. De afgelopen drie jaar is een tijd geweest van vele veranderingen in het sociale domein. De transitie van de drie decentralisaties (Jeugdwet, Participatiewet en Wet Maatschappelijke Ontwikkeling (WMO) is goed verlopen, de transformatie is echter nog volop aan de gang: we zetten in op passende, tijdige en betaalbare ondersteuning aan inwoners, eenvoudig toegankelijk en zoveel mogelijk in de eigen wijk.

Dit leidende principe is anno nu –in 2020– nóg relevanter gebleken dan dat we in gedachten hadden op het moment van schrijven in het coalitieakkoord in 2018. Want de uitbraak van de Covid-19 pandemie –ofwel het coronavirus– liet en laat zien hoe kwetsbaar we als maatschappij in een steeds meer globaliserende wereld kunnen zijn. Hoe een virus, ontstaan aan de andere kant van de wereld, zich in een relatief

korte tijd ook tot op ons eiland aandiende en angst kon zaaien. Wij allemaal weten van dichtbij, van verhalen uit de buurt of uit de media, welke pijn dit onszelf en onze naasten heeft aangedaan.

Veerkrachtig en weerbaar door de crisis

Maar we hebben ook lichtpunten kunnen zien, mensen die elkaar helpen en veerkracht hebben getoond. Uiteraard de hardwerkende thuiszorg-medewerkers, medewerkers van verzorgingshuizen en van het Albert Schweitzer ziekenhuis, die alles hebben gegeven om getroffen Dordtenaren en mensen uit de regio zo goed mogelijk te verzorgen en te ondersteunen.

Maar ook de vele stads- en buurtinitiatieven die onder de mensen spontaan zijn ontstaan, zonder dat de overheid hier direct een regisserende rol in heeft genomen. Van kleine persoonlijke gebaren, zoals het helpen met het doen van boodschappen voor de oudere buurman of buurvrouw, tot grotere georganiseerde initiatieven van vrijwilligersorganisaties en kerken, zoals samengekomen in het platform [‘Licht voor Dordt’](#).

Daarnaast hebben we ook als gemeente op veel fronten snel aanpassingen doorgevoerd en ons dagelijks werk soms bijna letterlijk uit handen laten vallen, om bij te kunnen schakelen naar daar waar dat direct het hardste nodig was. Ondersteuning aan bijvoorbeeld hulpbehoevende ondernemers, waar door de opgave *Ondernemende Stad* hard aan is gewerkt. Maar ook samenwerking met maatschappelijke organisaties was hierin van groot belang. Bijvoorbeeld via de opgave *Zorgzame Stad*, waarin snel geschakeld is met het Leger des Heils, omdat de daklozenopvang niet was ingericht op de “1,5 meter maatschappij”. Door het denken in kansen en door het doen wat nodig was, hebben we snel kunnen schakelen en zo samen een kleine 30 mensen tijdelijk kunnen huisvesten in het Postillion Hotel in Dordrecht, waar deze ruimte wel beschikbaar was. Met al deze initiatieven laten we zien dat we als maatschappij samen sterk staan en er niet alleen voor onszelf en voor familie en vrienden zijn, maar ook voor Dordtenaren onder elkaar, om veerkrachtig te zijn, elkaar te helpen en eenzaamheid te bestrijden.

Maar het coronavirus heeft niet alleen gevolgen voor de volksgezondheid, voor ondernemers en de werkgelegenheid, want ook de sociale onderlinge contacten van mensen, het onderwijs en het veiligheidsdomein worden geraakt. Dit manifesteert zich onder meer in een toename van problemen rond woonoverlast en jeugdoverlast. Daarnaast constateren we ook meer overlast van personen met verward gedrag, het bezit en gebruik van wapens en drank- en drugsoverlast. Vanuit de opgave Veilige Stad wordt dan ook hard gewerkt om deze vormen van overlast tegen te gaan, er is snel geschakeld door meer ambtelijke kracht in te zetten op veiligheid en leefbaarheid omdat dit voor ons een hoge prioriteit heeft. Ook zien we een effect van de crisis in creatieve manieren die zijn ontstaan om kwetsbare mensen op te lichten, door een stijging van internetcriminaliteit en cybercrime. Daarom zetten met onze aanpak gericht op voorlichting en deskundigheidsbevordering in op het weerbaarder maken van inwoners (vooral jeugd en jongeren tot 23 jaar), het MKB, de laaggeletterden en de gemeentelijke organisatie.

Afspraken Zorgzame stad

Samen sterk staan, weerbaar zijn en voor elkaar zorgen als dat nodig is, waren ook thema's die we in het pre-coronatijdperk al in het coalitieakkoord hadden opgenomen. Onder hoofdstuk *Zorgzame Stad* zijn hierin een reeks afspraken vastgelegd die betrekking hebben op het hier leidende principe "Dordrecht Zorgt". Onderstaand benoemen we drie van deze afspraken, een selecte keuze van afspraken die soms technischer en fundamenteeler van aard zijn dan de concrete zorg die we elkaar dit

jaar hebben gegeven. Maar het zijn ook afspraken die nodig zijn om passende en tijdige betaalbare zorg en ondersteuning te kunnen blijven bieden. Andere afspraken uit het coalitieakkoord, zoals bijvoorbeeld het onderbrengen van de middelen van WMO, Participatiewet, Wet Sociale Werkvoorziening (WSW) en de Jeugdwet in één overzichtelijk begrotingsprogramma zijn reeds doorgevoerd. Zoals bijvoorbeeld zichtbaar is in het programma Sociaal en Zorgzaam Dordrecht, uit de recent verschenen Begroting 2021.

Afspraken Zorgzame Stad:

- **We stappen op onderdelen af van jaarcontracten en gaan meerjarige afspraken aan met onze zorgpartners. Zo dringen we de administratieve lasten terug en maken we onze oproep tot partnership en innovatie realistisch. Daarbij stellen we de voorwaarde dat de instellingen meer dan nu met elkaar samenwerken en afstemming zoeken bij het aanbieden van hun (zorg)dienstverlening.**
- **Met zorginnovatie en inkoop realiseren we nieuwe ondersteuningsvormen, die beter aansluiten op de zorgbehoefte, omdat lichte hulp soms te licht en zware hulp te zwaar is. We verwachten daarmee een afname van maatwerkvoorzieningen.**
- **De Rijksmiddelen die wij ontvangen voor de uitvoering van de wettelijke taken in het sociaal domein, leiden bij veel gemeenten in de praktijk tot toenemende tekorten. Dit geldt ook voor gemeente Dordrecht. Desalniettemin streven we ernaar om in meerjarenperspectief zonder aanvullende middelen (bovenop de rijksmiddelen) ook voor de WMO en jeugdhulp passende, tijdige en betaalbare zorg te realiseren. Hierbij beschouwen we het totaalbudget voor het sociaal domein als het financiële kader waarbinnen we alle taken uitvoeren. De tekorten in het sociaal domein zien we als een collectieve verantwoordelijkheid van de coalitie.**

Ons doel voor deze periode is om passende, tijdige én betaalbare zorg en ondersteuning voor onze inwoners te bieden, als zij dit echt nodig hebben. Dit doen we met de beschikbare middelen die we daarvoor hebben plus een eenmalige impuls (kwaliteitsslag), onder meer door te normaliseren en het goede gesprek te houden met uitvoerende partijen. De focus ligt hierbij vooral, maar niet uitsluitend, op de Jeugdwet en de WMO, waarvoor we een investeringsplan hebben gemaakt.

In gesprek met wethouders Peter Heijkoop (onder meer Zorg en Welzijn) en Rik van der Linden (onder meer Jeugd en Gezondheid), weerspiegelen we op de opgave en op de afspraken uit het coalitieakkoord door te zien wat er goed gaat en waar de uitdagingen liggen.

Wat gaat er goed met betrekking tot het leidende principe Dordrecht Zorgt?

“We pakken dit leidende principe op via de opgave Zorgzame Stad, de opgave is ambitieus en wil een grote beweging in gang zetten. Dat kunnen we als gemeente niet alleen, we hebben hierbij onze partners ook hard nodig. We nodigen ze uit om met initiatieven te komen die aansluiten bij onze visie op het Sociaal Domein. Er is een netwerk opgebouwd met partners die bereid zijn om mee te investeren in de verandering die nodig is. Met meerdere partners zijn daarom meerjarige afspraken gemaakt, onder meer op het gebied van jongerenwerk en sociale wijkteams.

Ook is er een samenwerking met zorgverzekeraar VGZ van start gegaan. Daarnaast is de aanstelling van de sociaal pontonnier een belangrijke mijlpaal geweest in de aanpak voor de 300 Dordtse gezinnen met de meest kostbare en complexe problematiek. Ook heeft de taskforce jeugd in 2019 aanbevelingen gedaan hoe we de jeugdhulp kunnen verbeteren”.

Waar liggen de huidige en toekomstige uitdagingen voor de Zorgzame Stad?

“In het coalitieakkoord hebben we aangegeven dat het streven is om binnen de beschikbare Rijksmiddelen de taken uit te blijven voeren. Dat is ingewikkeld, omdat we inmiddels niet meer precies kunnen zien welk deel van de Rijksuitkering voor het Sociaal Domein bestemd is. Het is daarom een belangrijk issue om de stijgende kosten in het Sociaal Domein te beheersen. Ook al hebben we veranderingen op gang gebracht en investeren we in zorginnovatie, het is een gegeven dat veranderingen in het Sociaal Domein niet van vandaag op morgen gerealiseerd zijn. We kunnen binnen een periode van vier jaar zeker successen boeken door nieuwe manieren van werken te introduceren, maar de vruchten daarvan pluk je niet direct. Zo hebben we bij de start van de coalitie onder meer een bedrag van 5 miljoen euro gereserveerd voor een extra kwaliteitsimpuls in de opgave. Maar omdat de zorgvuldige besteding hiervan een grondige discussie vergde, heeft het even geduurd voordat we duidelijkheid hadden over deze middelen. We zijn ondertussen uiteraard wel gestart, maar moeten nu daarom extra tempo maken om alle afspraken in deze periode waar te kunnen maken.

Daarnaast heeft de raad heeft in deze periode ook een ambitieuze visie vastgesteld om de daklozenopvang en de doorstroming van daklozen te verbeteren. We hebben al veel afspraken kunnen maken met de betrokken partijen zoals het Leger des Heils, woningcorporaties en omliggende gemeenten, maar om het perspectief van dakloze inwoners en buurtbewoners duurzaam te verbeteren, zullen we hier ook de komende jaren onverminderd hard op moeten blijven inzetten.”

“De opgave is ambitieus en wil een grote beweging in gang zetten. Dat kunnen we als gemeente niet alleen, we hebben hierbij onze partners ook hard nodig”.

Dordrecht Verdient:

een leven lang werk

3. Dordrecht Verdient: een leven lang werk

Uit het coalitieakkoord:

Over 4 jaar zijn er 4.000 nieuwe banen gecreëerd in Dordrecht en sluit het aanbod van mbo- en hbo-opleidingen beter aan bij de vraag vanuit de regionale arbeidsmarkt. Met de Groeiagenda zetten we nadrukkelijk in op een lange termijn strategie met een verbreding van de economische basis van de stad en regio. Zo worden we een volwaardige en krachtige speler in het economisch netwerk van de Randstad. Dat begint bij goed opgeleide inwoners, van vakmensen tot kenniswerkers. En het is pas echt voelbaar als een afgeronde opleiding ook resulteert in werk. In het aantrekken van nieuwe werkgevers, leggen we de focus op het koppelen van innovatiekracht aan de productiekracht waarin de regio groot is geworden. En we investeren in het actief aanbieden van alle vestigingsvoorwaarden die deze werkgevers aan onze stad verbinden.

Betaald werk geeft in de eerste plaats inkomen en bestaanszekerheid. Maar net zo belangrijk zijn zelfrespect, geluk en een zinvolle dagbesteding, waarden die van belang zijn en veel mensen uit hun werk halen. Het leidende principe *Dordrecht Verdient* raakt dan ook niet puur het economische aspect, maar evengoed de sociale positie van de inwoners en de stad. Want wat heb je aan een voltooide beroepsopleiding als je geen baan kunt

vinden om je talenten in de praktijk te kunnen brengen? En -in verhouding tot voorgaande leidende principes- wie wil wonen in een stad waar (te) weinig werk is? Werk en woongenot zijn dan ook samen met levendigheid, veiligheid, bedrijvigheid, bereikbaarheid en opleidingsmogelijkheden in zekere zin communicerende vaten. Het één kan niet goed zonder het ander. We realiseren ons dat maar al te goed en hebben afgelopen tijd dan ook ingezet op een stimulerend ondernemersklimaat, met banen en goede opleidingsmogelijkheden om te groeien naar een sociaal-economisch sterkere stad.

Afspraken Ondernemende Stad

In het coalitieakkoord zijn daarvoor stevige afspraken gemaakt met een forse groeiambitie op het aantal banen. Afspraken die we samen met partners en het bedrijfsleven willen realiseren, net als de inzet op zowel goed middelbaar alsook hoger onderwijs. We werpen een blik op drie van deze belangrijke afspraken die in het coalitieakkoord zijn opgenomen.

Afspraken Ondernemende Stad:

- **De komende vier jaar zetten we in op 4.000 nieuwe banen in Dordrecht. Dit doen we door de gefaseerde uitgifte van werklocaties op onder meer Dordtse Kil IV, businesspark Amstelwijck en de campusontwikkeling Leerpark/Fieldlab Smart Industry. En door een versterking van de binnenstedelijke economie, onder andere door een broedplaats voor de kantooromgeving. Ter ondersteuning daarvan continueren we het acquisitiefonds.**
- **Dordrecht moet tot de top 5 MKB-vriendelijkste grote gemeenten in Nederland gaan behoren. Wij versterken de dienstverlening van de gemeente richting ondernemers en ZZP'ers, versnellen het proces van vergunningverlening en bundelen de krachten van de verschillende organisaties die hier een rol in spelen. We geven het team van accountmanagers van het ondernemersloket doorzettingskracht om een bedrijf waar gewenst, intensief te begeleiden, onder andere door één aanspreekpunt te bieden.**
- **We blijven ons inzetten voor de vestiging van Hogeschool Ede en andere hbo-opleidingen in Dordrecht en zijn bereid de komst van een hbo-opleiding financieel te ondersteunen voor wat betreft huisvesting en noodzakelijke aanloopkosten.**

Zoals we als gemeente geen huizen direct zelf bouwen, zo scheppen we ook geen banen. We stimuleren een goed ondernemers- en vestigingsklimaat, we werken samen met de ons omliggende gemeenten aan een vitale regionale economie, lobbyen en faciliteren in dienstverlening, om daar waar mogelijk ondernemers aan te moedigen in hun groeiambitie en te verleiden om ons en de regio als vestigingsplaats te kiezen of om hier uit te breiden. Zodoende versterken we het economische klimaat en faciliteren we banengroei, die door de bedrijven worden geboden. Dit is een

logische beredenering voor onze vrije open markteconomie, en één die in ieder geval tot de uitbraak van de Covid-19 pandemie begin dit jaar haar vruchten afwierp, met 1672 nieuwe banen gemeten in 2019 ten opzichte van de start van de coalitie. Maar helaas laat deze pandemie ook zien dat onze open markteconomie kwetsbaar is en naast de volksgezondheids- en sociaal-maatschappelijke crisis, dus ook de economie en werkgelegenheid raken. Als land en gemeente varen we zo mee op de gevolgen van deze conjuncturele economische grillen.

Dat doen we overigens niet zonder kompas, met diverse tijdelijke steunpakketten aan ondernemers proberen we hen te helpen met lastenverlichting en de opgebouwde werkgelegenheid te behouden. Ook hebben veel ondernemers met name in de eerste fase van de coronacrisis contact met ons gezocht voor hulp en zijn we erin geslaagd om hen via de opgave Ondernemende Stad als actieve dienstverlenende organisatie te helpen met vragen waar mogelijk, dit werd zeer gewaardeerd.

Levendige binnenstad als aanjager van de Groeiagenda

De effecten van de coronacrisis op de bestaande werkgelegenheid en onze banenambitie zullen pas op de middellange termijn meer duidelijk worden. Zeker ook in sectoren zoals de horeca, retail en in de evenementenbranche hangt deze onzekerheid samen met de duur van landelijke en regionale maatregelen om het coronavirus in te dammen. De positieve ontwikkelingen die het centrum van de stad aangingen, onder meer door de opening van steeds meer nieuwe en diverse soorten horecagelegenheden, worden dan ook (tijdelijk) een halt toegeroepen door het virus. Vanuit opgave Levendige Binnenstad is laatste jaren echter flink ingezet op het toekomstbestendig maken van het centrum, door interessant en relevant te blijven voor inwoners, ondernemers en toeristische bezoekers. Een vitale, levendige en veilige binnenstad draagt op die manier bij aan een aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat en is zo essentieel in het bereiken van de ambities van de Groeiagenda. Als stad geven we als het ware zo een visitekaartje af waar we als Dordrecht voor willen staan.

De succesvolle evenementen die we hebben georganiseerd, zoals The Passion in 2019, 400 jaar Synode van Dordt, maar ook festivals als Big Rivers en Wantijpop dragen bij aan deze aantrekkelijkheid. Dit heeft er ook voor gezorgd dat we voor de derde keer in de historie in 2019 zijn uitgeroepen tot Evenementenstad van het jaar. Waar de onzekerheid door het coronavirus dus een zware wissel trekt op de levendigheid en economie van de binnenstad, is het de uitdaging om dat wat we hebben opgebouwd aan bestaande infrastructuur rondom levendigheid, cultuur en evenementen te behouden. We faciliteren bijvoorbeeld horeca met extra terrassen in de buitenruimte, zodat de nodige afstand kan worden bewaakt en laten evenement doorgaan waar dit mogelijk is; zoals het muziekfestival 'in de Museumtuin' en PalmParkies. Ook zetten we in op het verder formaliseren en professionaliseren van de samenwerking tussen ondernemers in de binnenstad onderling, met vastgoedeigenaren en de gemeente. We willen op deze manier nog beter gesteld staan en regie voeren op de binnenstad als de stofwolk van de crisis is opgetrokken.

Groei van werkgelegenheid en Dordrecht Academy

Waar de crisis de retail, horeca en evenementenbranche dus hard raakt, denken we desondanks met toevoeging van veel nieuwe bedrijvigheid op onder meer het Distripark en het Leerpark, nog grote banenkatalysatoren achter de hand te hebben. Naar verwachting zal dit een positief effect hebben op de werkgelegenheid voor Dordrecht en de regio voor komende jaren. Daarnaast helpen we mee in het faciliteren van bedrijfsverplaatsingen, voor bedrijven die nu op locaties zijn gevestigd – bijvoorbeeld in de binnenstad of aan de oevers- waar ze moeilijk kunnen groeien en uitbreiden en daarmee in de knel komen met de belangen van omwonenden. De ontstane ruimte kan dan ook weer goed worden ingezet voor bijvoorbeeld kwalitatief hoogwaardige nieuwe woningen. Tevens werken we met deze verplaatsingen aan het revitaliseren van bestaande bedrijventerreinen.

Ook richten we ons op heel nieuwe (circulaire) economische activiteiten, die passen in een moderne ondernemende maatschappij waarin een duurzame leefomgeving hand in hand gaat met toekomstbestendige nieuwe verdienmodellen. Vanuit opgave Duurzame Stad faciliteren we bijvoorbeeld gesprekstafels met lokale bedrijven waarin we hen stimuleren gezamenlijk circulaire ketens op te richten. Zo hebben succesvolle samenwerkingen al geleid tot het anders omgaan met grondstoffenstromen in de stad. Dit heeft geresulteerd in een recent opgerichte "bouwhub", waarin secundaire

bouwmaterialen worden gerepareerd en opnieuw ingezet.

Onze ambitie op het gebied van hoger onderwijs heeft een andere wending genomen dan aanvankelijk bedacht. Waar we in de afspraken van het coalitieakkoord nog spraken over een vestiging van Hogeschool Ede in onze stad, wordt de komst van de Dordrecht Academy een samenwerking van deze school, gezamenlijk met de Hogeschool Rotterdam, Hogeschool Inholland, Avans Hogeschool, DaVinci College en HBO Drechtsteden. Juist samen, om zo de krachten te bundelen en onderwijs aan te bieden dat goed aansluit op de vraag van werkgevers in onze stad en de regio. In 2021 start daarom de bouw van het Kopgebouw op het Leerpark, zodat de Dordrecht Academy een eigen plek krijgt om hoger onderwijs aan te bieden voor in eerste instantie circa 1.000 studenten. Een echte mijlpaal. Ook starten we in dit gebied de voorbereiding op de aangekondigde Maakfabriek, waar productieruimte voor startups en onderwijsfaciliteiten worden gehuisvest.

In gesprek met wethouders Maarten Burggraaf (onder meer Economie en Evenementen) en Peter Heijkoop (onder meer Arbeidsmarkt en Onderwijs) bespreken we nader wat er tot nu toe goed gaat in de opgave en waar de uitdagingen voor de komende jaren liggen.

Wat gaat er goed met betrekking tot het leidende principe Dordrecht Verdient?

“Na een kleine twee jaar staan we op een groei van 1672 banen (lees: meetmoment was voor de Covid-19 pandemie). We hebben daarbij een aantal in het oog springende bedrijven, die voor een groot deel van deze banen zorgen, zoals Besix, Boon, PostNL, RAC Jaguar. Wij hebben hier op verschillende manieren een drijvende kracht in gehad. Maar onze belangrijkste “banenkatalysator” moet met de uitgifte van het Distripark / Dordtse Kil IV nog komen. De eerste contractvorming met bedrijven is daarvoor in de maak, waarbij we volgend jaar de eerste uitgifte verwachten. Daarnaast zitten er nog een groot aantal ontwikkelingen in de pijplijn, met de uitbreiding van een supermarkten, hotelketen en bedrijfsverplaatsingen. Maar ook de binnenstad, waar tot de uitbraak van het coronavirus steeds meer en verschillende winkels en horeca haar deuren openden, zorgt voor levendigheid, reuring, nieuwe bezoekers en daarmee ook voor veel nieuwe banen.

Niet in de laatste plaats zorgt de toevoeging aan bedrijvigheid op het Leerpark voor een positieve impuls, zoals met de realisatie van de Maakhal. Daarnaast wordt onder andere met de bouw van het Kopgebouw voor hoger onderwijs, ook 5.000 m² vrijgemaakt voor innovatieve bedrijvigheid passend bij de campusontwikkeling en met een bundeling van innovatie, ondernemerschap en onderwijs.

Op de Human Capital agenda worden ook forse stappen gemaakt met de Dordrecht Academy, welke met de vraaggerichte korte HBO opleidingen goed aansluiten op de vraag van het regionale bedrijfsleven in met name de segmenten techniek en zorg. Daarnaast hebben we op gebied van MKB dienstverlening een forse aanpak gelanceerd, welke eind vorig jaar aan de raad is gepresenteerd. Door middel van een zevental acties, waaronder het stimuleren van lokale inkoop, het versimpelen van procedures en regelgeving en het organiseren van sectorgerichte bijeenkomsten en de MKB dag Dordrecht, versterken we de dienstverlening aan ondernemers en willen we het ondernemersklimaat een boost geven”.

Waar liggen de huidige en toekomstige uitdagingen?

“De opgave is er één die bij uitstek steeds meer verschuift naar inzet op Human Capital en innovatiebevordering. De keuze van bedrijven om in de stad te blijven of om zich hier te vestigen, hangt in mindere mate af van de fysieke ruimte, maar steeds meer van factoren als een aantrekkelijk woonklimaat, reuring in de stad en een aantrekkelijke binnenstad. Dit vraagt dus om veel samenhang met de andere opgaven en leidende principes. Ook de instroom vanuit het onderwijs naar het bedrijfsleven speelt daarin een grote rol. De bundeling van krachten van het bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid, wel bekend als de triple helix, versterkt daarbij de vestigingsfactor. Daarnaast zorgen de gevolgen van Corona ervoor dat we voor onze ondernemers veel meer maatwerk moeten organiseren en ruimte houden voor afwijkingen op reguliere procedure. Maar over wat Corona structureel gaat betekenen voor onze inhoudelijke doelen, valt nog weinig te zeggen”.

“De keuze van bedrijven om in de stad te blijven of om zich hier te vestigen, hangt in mindere mate af van de fysieke ruimte, maar steeds meer van factoren als een aantrekkelijk woonklimaat, reuring in de stad en een aantrekkelijke binnenstad”. Daarnaast heeft de raad heeft in deze periode ook een ambitieuze visie vastgesteld om de daklozenopvang en de doorstroming van daklozen te verbeteren. We hebben al veel afspraken kunnen maken met de betrokken partijen zoals het Leger des Heils, woningcorporaties en omliggende gemeenten, maar om het perspectief van dakloze inwoners en buurtbewoners duurzaam te verbeteren, zullen we hier ook de komende jaren onverminderd hard op moeten blijven inzetten.”

“De opgave is ambitieus en wil een grote beweging in gang zetten. Dat kunnen we als gemeente niet alleen, we hebben hierbij onze partners ook hard nodig”.

Dordrecht Verbindt:

centrumstad van de regio,
toegangspoort van de Randstad

4. Dordrecht Verbindt: centrumstad van de regio, toegangspoort van de Randstad

Uit het coalitieakkoord:

Over 4 jaar is een structurele oplossing gevonden voor goede verbindingen met de Randstad en Breda en zijn treinhalt Leerpark en station Dordrecht Centraal veelgebruikte overstappunten voor OV- en fietsforensen. De kracht van het steden netwerk in de Randstad wordt doorslaggevend voor de economische ontwikkeling van Nederland. Dordrecht is als entree vanuit het zuiden duidelijk onderdeel daarvan. In steden wordt het meeste geld verdiend, daar zijn de meeste banen te vinden, daar trekken de mensen naartoe. Daarom werken we aan een goed bereikbare stad over weg, water en spoor, die ontmoeting en samenwerking aanmoedigt en faciliteert. Uitwisseling tussen mensen en bedrijven langs de Oude Lijn (grote steden langs het spoor tussen Leiden en Dordrecht) en de Brabantse stedenrij. Verbinding tussen centrumstad en regio Drechtsteden, waarbij Dordrecht voor de inwoners van omliggende gemeenten indebestemming of overstappunt is.

Een stad waar reizigers langs heldere routes en met betrouwbare reistijden makkelijk in en uit kunnen reizen, is een stad waar bedrijven zich willen vestigen en mensen

willen wonen en werken. Het is glashelder dat het leidende principe *Dordrecht Verbindt* in directe relatie staat met de groeiopgave, zowel op onze woon- en banenambitie. Maar wat houden goede verbindingen in? Een groeiende stad heeft immers tot gevolg dat er meer verkeersbewegingen ontstaan, met meer drukte op straat en mogelijk ook meer geluidsoverlast en luchtverontreiniging. Contradictaire gevolgen voor het creëren van een fijn woon- en werkklimaat zo lijkt het, maar tegelijkertijd noodzakelijk om goed bereikbaar te zijn en als verbindingshub voor de regio te kunnen functioneren. De oplossing ligt dan ook niet verscholen in perse meer asfalt, maar juist in het doorvoeren van een flinke verbetering in de kwaliteit van het openbaar vervoernetwerk.

Afspraken Bereikbare Stad

In het coalitieakkoord zijn daarom een reeks afspraken gemaakt die specifiek gericht zijn op het verbeteren van het OV, maar die daarnaast ook meer ruimte geven voor het gebruik van de fiets, zodat korte binnenstedelijke afstanden eerder een lust met de fiets dan een last met de auto worden. Uiteraard blijft de auto –nu deze ook steeds duurzamer en stiller wordt- een belangrijk vervoersmiddel, waar we op een slimme manier mee willen omgaan.

Zo biedt het parkeren aan de randen van stadscentra nabij (toekomstige) OV-knooppunten kansen om goed bereikbaar te blijven, het OV gebruik daarbij te stimuleren en verdere verkeerdrukke te voorkomen, maar ook om als hub en centrumstad voor de regio te functioneren. Als zuidelijke toegangspoort tot de Randstad, geeft dit op haar beurt een aantrekkelijke spin-off

voor toekomstige 'Eilanders' om onze stad te kiezen als nieuwe woonplaats of voor ondernemers om zich hier te vestigen. In het hoofdstuk *Bereikbare Stad* uit het coalitieakkoord wordt ingezoomd op deze ambities, waarbij we drie van deze afspraken nader bekijken.

Afspraken Bereikbare Stad:

- **We investeren in 2 belangrijke OV-knopen: het Centraal Station en de halte(ontwikkeling) Campus Leerpark/Gezondheidspark.**
- **We zetten in op hoogfrequente (spoorboekloze) Intercityverbindingen naar het noorden (via Rotterdam) en naar het zuiden (onder andere Breda).**
- **Aanvullend hierop zetten we in op Light Train met nieuwe haltes bij Amstelveen, Leerpark en Maasterras, die de groeiende nieuwe wijken langs het spoor verbinden met de Zuidelijke Randstad.**

Nu het Leerpark steeds meer een centrumfunctie wordt, waar onderwijs, innovatie en bedrijfsleven bij elkaar komen en elkaar versterken –zoals met de *Dordrecht Academy* als meest recente voorbeeld- neemt hier het bereikbaarheidsvraagstuk toe. We hebben vanuit de opgave Bereikbare Stad daarom de technische mogelijkheden uitgewerkt om hier een sterke OV-halte te realiseren voor trein- en busverbindingen én zijn in vergevorderd overleg met de

partners zoals ProRail, NS, Provincie en het Rijk die hier uiteindelijk, en naar verwachting snel, een besluit in nemen. Het toekomstige OV-knooppunt Leerpark moet daarbij geen station op zich worden, maar een belangrijk onderdeel vormen op de ontwikkeling van hoogfrequent vervoer – *Lightrail*- op de verbinding tussen Dordrecht en Leiden (ook bekend als de Oude Lijn). Ontwikkelprocessen van deze omvang zijn echter complex en kosten veel tijd.

Dit komt onder andere door de vele partners en samenwerkingsvormen, de kosten en financiering van zowel afzonderlijke projecten als het geheel van het Lightrailtraject, en de afweging van belangen. Het is duidelijk dat we een lange adem nodig hebben, maar daar het ernaar uitziet, de inzet zich begint terug te betalen.

Spoorzone; bouwen en verbinden

Het station Leerpark als een belangrijk OV-knooppunt past daarnaast in onze ambitie om binnenstedelijk te verdichten, dus woningbouw op die plekken waar goede verbindingen zijn of komen. Een belangrijke voorwaarde van deze woningen is het bouwen in de nabijheid van het spoor. Om de ruimtelijke en inhoudelijke samenhang tussen het *bouwen* van woningen en het *verbinden* aan te brengen en te bewaken, hebben we daarom het ambitiedocument *Spoorzone* opgesteld. Dit document is medio 2020 verder uitgewerkt in een ontwikkelvisie door architectenbureau Mecanoo, waarbij stedenbouwkundige plannen en ambities zijn samengebracht in een overkoepelende visie om de samenhang tussen verschillende toekomstige ontwikkellocaties te versterken. Ook een toekomstig station nabij locatie Amstelwijck behoort daarbij tot de mogelijkheden, een logische locatie met oog op verdichting van dit gebied.

Voor het Centraal Station geldt dat deze plek in de Spoorzone meer dan nu een verbindingsplek wordt, niet alleen door de spoorverbinding naar de Randstad, maar ook als centrale plek in de stad zelf. Waar het station nu soms als belemmering tussen verschillende stadsdelen wordt ervaren door het gebrek aan goede overgangen, willen we er een open verbinding en een ontmoetingsplek van maken. De eerste stappen daarvoor hebben we met elkaar al gezet, en in 2021 starten we met de bouw van een nieuwe entree aan de zuidzijde van het station, inclusief een grote nieuwe fietsstalling. Dit zijn ontwikkelingen die een grote impuls zullen geven aan het gebied.

Een duurzamer en veranderend mobiliteitslandschap

Naast het creëren en versterken van OV-knooppunten om Dordrecht goed met haar omgeving te verbinden, zorgen technologische ontwikkelingen en onze duurzaamheidsambities ook voor een veranderend mobiliteitslandschap met meer elektrische auto's en fietsen. Vanuit opgave *Duurzame Stad* hebben we dit jaar daarom gewerkt aan een integrale visie voor oplaadinfrastructuur en aan het actualiseren van de beleidsregels hierop. Dit zijn verantwoordelijkheden die we

als gemeente hebben en voortkomen uit de Nationale Agenda Laadinfrastructuur (onderdeel van het Klimaatakkoord). In 2021 presenteren we deze integrale visie die bestaat uit onder meer de thema's; publieke laadpalen, snelladen, stadslogistiek, en het implementeren van het nieuwe beleid oplaadinfrastructuur. Ook werken we aan een schonere lucht in de stad door het creëren van een zero emissie zone voor stadslogistiek. Als onderdeel van het Klimaatakkoord werken we daarbij samen met andere grote gemeenten aan zo'n zone om de uitstoot van broeikasgassen, fijn stof en geluidsemissies terug te brengen. Voorbeelden hierbij zijn een efficiëntere afvalophaal in de binnenstad of een hub voor de binnenstaddistributie.

Verkeers- en spoorveiligheid hebben prioriteit

Ook de veiligheid rond het spoor is een groot aandachtspunt rond het leidend principe Dordrecht Verbindt; inwoners die in de nabijheid van het spoor wonen geven immers aan dat zij zich (in beperkte mate) zorgen maken over het vervoer van gevaarlijke stoffen over het spoor². Vanuit de opgave *Veilige Stad* wordt dan ook gewerkt aan het goed houden van de spoorveiligheid, door onder meer aan te sturen op aanpassingen die zijn gedaan aan seinen en treinbeveiliging en het buiten dienst zetten van wissels. Nog liever zien we het vervoer van gevaarlijke stoffen over het spoor door de stad helemaal verdwijnen.

2) Zie rapportage *Opgave Veilige Stad*; bewoners aan het woord (2017) en *Veiligheid in Dordrecht*; Landelijke monitor (2019) van het OCD.

Vanuit lobby zetten we dan ook in op deze strategie om zo de stad veiliger te maken en de ontwikkeling van de spoorzone te versterken. Ook het hard rijden en verkeersveiligheid is een aandachtspunt waar inwoners van aangeven zich hier zorgen over te maken. Vanuit veiligheid en de opgave *Bereikbare Stad* pakken we deze problematiek integraal aan. Hiervoor hebben we een Top-20 verkeersonveilige wegen en knooppunten gemaakt, die we samen in overleg met omwonenden opstellen, om zo te werken aan een betere verkeersveiligheid op deze plaatsen.

In gesprek met wethouders Rik van der Linden (onder meer Bereikbaarheid, Milieu en externe spoorveiligheid) en Piet Sleeking (onder meer Ruimtelijke Ordening en Binnenstad) bespreken we nader wat er tot nu toe goed gaat in relatie tot het leidend principe Dordrecht Verbindt en de opgave *Bereikbare Stad* die hierin centraal staat, maar ook waar de toekomstige uitdagingen liggen.

Wat gaat er goed met betrekking tot het leidende principe Dordrecht Verbindt?

“We hebben de Rijksbijdrage voor de fietsenstalling aan de parkzijde van het station eind 2019 binnengehaald. Dit is een belangrijke stap voor het gebied rond het station, want de huidige stallingsruimte biedt onvoldoende kwaliteit en plaatsen. Daarnaast zijn we bezig met het uitvoeringsprogramma fiets, waaronder de aanleg van een fietsstraat op de Patersweg en de aanpak van de Top-20 verkeersonveilige knooppunten. We maken zo werk van de door de raad gewenste verandering van autostad naar fiets- en wandelstad.

Wat ook goed gaat is het anticiperen op grote infrastructurele projecten. Doordat we tijdig naar de stad zijn gaan communiceren over het groot onderhoud aan de N3 en de Wantijbrug, vinden deze werkzaamheden met minimale overlast plaats. Dit hebben we gedaan door ‘Dordrecht onderweg’ op te richten, een platform om weggebruikers te informeren, een aantal nieuwe routes door te maken om sluijverkeer tegen te gaan en een permanente monitoring van de verkeerssituatie bij te houden. Zo hebben we inwoners weten te bereiken en stimuleren we hen meer gebruik te maken van de fiets, het OV en omleidingsroutes. Naar aanleiding van de lobby voor de halte Leerpark zijn er in de Tweede Kamer vragen gesteld over de realisatie van het station, en is door de minister toegezegd in overleg te treden met de regio. Verder hebben opdracht gegeven aan Mecanoo architecten om een wervend beeld te maken van de Spoorzone in Dordrecht en zijn we aan de slag gegaan met het maken van een ontwikkelvisie.”

Waar liggen de huidige en toekomstige uitdagingen?

“De geografische ligging van Dordrecht, als eiland tussen het centrale deel van de Randstad en Brabant in, maakt het elke keer weer een uitdaging om goed in de ontwikkelingen van de beide meegenomen te worden. De intercity verbinding met Brabant is er, maar het ontbreekt hier bijvoorbeeld nog aan robuustheid in frequentie. Dit blijft een aandachtspunt. Ook de lobby voor het verminderen of beëindigen van het vervoer van gevaarlijke stoffen over het spoor in Dordrecht is een uitdaging waar we op blijven inzetten, om de veiligheid van de stad te vergroten en de bouwambities in de Spoorzone te bespoedigen.”

“Doordat we tijdig naar de stad zijn gaan communiceren over het groot onderhoud aan de N3 en de Wantijbrug, vinden deze werkzaamheden met minimale overlast plaats”.

**Dordrecht
Geeft Ruimte:**
aan particulier initiatief met
eigen verantwoordelijkheid

5. Dordrecht Geeft Ruimte: aan particulier initiatief met eigen verantwoordelijkheid

Uit het coalitieakkoord:

Over 4 jaar weten initiatiefnemers sneller waar zij aan toe zijn. Binnen heldere kaders vooraf hebben zij meer ruimte voor de invulling van hun initiatief. Zij zorgen zelf voor vroegtijdige participatie van belanghebbenden. Want ruimte geven werkt alleen als initiatiefnemers ook verantwoordelijkheid nemen. Onze samenleving verandert. Burgers en bedrijven willen meer invloed hebben op hun leefomgeving en hebben daar ook ideeën over. Het is niet alleen de overheid die initiatief neemt voor de ontwikkeling van de stad. Nieuwe wetgeving in het fysieke domein (de Omgevingswet) wil hiervoor meer ruimte gaan bieden. Het motto van deze wet is 'Ruimte voor ontwikkeling, waarborgen van kwaliteit'. Wij onderschrijven dit motto en willen meegaan in die maatschappelijke beweging, niet alleen voor het fysieke domein. Dat betekent een andere manier van werken en besturen. Maar het betekent ook meer eigen verantwoordelijkheid voor burgers en bedrijven voor hun leefomgeving. Rollen en verantwoordelijkheden verschuiven. Dat gaat niet van de ene op de andere dag. We willen daarom samen oefenen met nieuwe rollen en verantwoordelijkheden

en werkende weg de nodige veranderingen doorvoeren.

Afgelopen jaren hebben we samen met onze Drechtsteden partners hard gewerkt aan voorbereidingen op de Omgevingswet, die wordt ingevoerd op 1 januari 2022. Met de wet worden regels voor ruimtelijke projecten gebundeld, vereenvoudigd en het aanvraagproces gedigitaliseerd. Verschillende huidige wet- en regelgeving over bouwen, milieu, water, ruimtelijke ordening en natuur worden samengebracht van zesentwintig huidige wetten naar één nieuwe Omgevingswet. Nadat deze wet al eerder meerdere malen door het Rijk werd uitgesteld, omwille van de grootte en impact van de wet -zo niet één van de grootste wetswijzigingen sinds invoering van de Grondwet in 1848- zou deze aanvankelijk volgend jaar van start gaan. Maar de coronacrisis en vertraging in de landelijke voorzieningen van het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO), waarop aanvragen van vergunningen en meldingen digitaal moeten kunnen aansluiten op onder meer ons eigen systeem, zorgen ervoor dat nog niet alle partijen in Nederland tijdig klaar zijn. Ook wij zullen de extra tijd nodig hebben, al verwachten we met onze partners eind dit jaar de digitale omgeving functionerend te kunnen aansluiten op het DSO.

Omgevingsvisie voor Dordrecht

Als onderdeel van de Omgevingswet, zijn we al sinds medio 2018 bezig met het opstellen van een Omgevingsvisie. In het coalitieakkoord hebben we hier dan ook een afspraak over gemaakt in het hoofdstuk *Energieke Woonstad*:

- **In een nieuwe Omgevingsvisie, passend bij de Omgevingswet, kijken we integraal naar alle facetten van de leefomgeving. Kwaliteit en groei gaan daarin hand in hand: de samenhang tussen de bouw van extra woningen, bereikbaarheid, gezondheidseffecten, groen en water.**

In de Omgevingsvisie worden alle bestaande visies op het gebied van de fysieke leefomgeving vervangen en geïntegreerd, waarbij ze in programma's zijn uitgewerkt. Een belangrijk onderdeel van de Omgevingsvisie is daarbij de sturingsfilosofie: we streven naar een samenhangende benadering van initiatieven en opgaven in de fysieke leefomgeving. We hanteren daarvoor onze leidende principes zoals ook hier in de Perspectiefnota benoemd, waarbij we meer ruimte bieden aan initiatieven (het 'ja, mits-principe'). Centraal in de Omgevingsvisie staan de twee groeiopgaven, het realiseren van de woningbouw en banen ambities om onze stad sociaal-economisch sterker

te maken. Om daar te komen beschrijven we een zevental doelen met bijbehorende programma's. De doelen worden daarbij beschreven als: Dordt is..

1. **een aantrekkelijke stad;**
2. **een bereikbare stad;**
3. **een gezonde stad;**
4. **een stad met een aantrekkelijk vestigingsklimaat;**
5. **in 2035 klimaatbestendig;**
6. **in 2050 energieneutraal;**
7. **beschermend en bevorderend voor biodiversiteit.**

Daarnaast willen we beter aansluiten op maatschappelijke doelstellingen door minder regels op te stellen en een betere dienstverlening te leveren. Ook geven we bij de diverse ruimtelijke ontwikkelingen aan welke rol we als gemeente willen innemen: kaderstellend, samenwerkend, ondersteunend en/of overlatend aan de samenleving. Afgelopen twee jaar zijn er diverse momenten geweest waarop we de raad, maatschappelijke organisaties en de samenleving hebben betrokken bij de totstandkoming van de concept Omgevingsvisie. Na zorgvuldige afwegingen is al deze opgehaalde input verwerkt in

een eerste concept Omgevingsvisie voor Dordrecht. Voor eind 2020 leggen we het concept voor inzage voor aan de raad en de stad.

Participatie in opgaven: Wij maken Dordt

Naast de Omgevingsvisie waarin het toekomstige kader voor initiatieven wordt vormgegeven, hebben we aan de start van de coalitie ons voorgenomen om de kracht van de inwoners en daarmee burgerparticipatie beter en breder te benutten. We hebben daarvoor een afspraak opgenomen in het coalitieakkoord onder het hoofdstuk *Verbindende Stad*:

- **We initiëren en dagen uit tot het inzetten van nieuwe werkvormen, gericht op het vroegtijdig en laagdrempelig betrekken van mensen en organisaties en het versterken van de realisatiekracht in de stad. Denk hierbij aan het periodiek organiseren van kleinschalige, thematische gesprekstafels, waarmee we tijdens het formatieproces al ervaring opdeden. Maar ook aan methoden waarmee tijdens Nieuw Dordt Peil ervaring is opgedaan (van broedgroepen tot diners in wijkcentra, van tentoonstelling tot shoutbox).**

Steeds meer en steeds beter werken wij –lerende weg– met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties gezamenlijk aan de doelen van de stad. Wij noemen dit “*Werken volgens de bedoeling*” en “*Van buiten naar binnen werken*”. Geen holle zinnen, maar een attitude die we ons hebben eigen gemaakt. Sinds de organisatieverandering die de gemeente in 2017-2018 heeft ondergaan, staat het werken in *opgaven* daarbij centraal. Zo zijn we steeds beter in staat om sneller en

doelgerichter aan maatschappelijke opgaven te werken (volgens de *bedoeling*). En zetten we niet onze organisatie, maar de doelen en de maatschappij centraal (van *buiten naar binnen*). Het van buiten naar binnen werken passen we ook toe in onze evaluaties, waar we met de betrokken partners evalueren. Zo leerden we bij de evaluatie van zogenaamde ‘placemaking projecten’, dat er bijvoorbeeld nog kansen zijn op het gebied van communicatie om beter in te spelen op de behoefte van participerende burgers.

De acht inhoudelijke opgaven zoals ze in deze Perspectiefnota al verschillende malen naar voren zijn gekomen, zorgen ervoor dat er wordt gewerkt aan focus en versnelling binnen opgaveteams. Zij betrekken daarbij regelmatig inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties onder het motto “Wij maken Dordt...”. Afhankelijk van het onderwerp betrekken de opgaveteams de stad zo in wisselende werkvormen. Zo houdt *opgave Bouwende Stad* met enige regelmaat bestuurlijke overleggen met ontwikkelaars om het commitment te bespreken en samen de groeiambities te kunnen realiseren. Daarnaast worden per concreet bouwproject inwoners betrokken om mee te denken en om feedback op te halen. De *opgave Groenblauwe Stad* houdt met inwoners in weer een andere vorm gesprekstafels rond thema’s als ‘waterveiligheid bewustzijn’ en het ‘vergroenen van tuinen’, maar bijvoorbeeld ook met partners als Rijkswaterstaat, het Waterschap, Staatsbosbeheer en de provincie over klimaatadaptatie, de Dordtwijkzone en het bespreken en concretiseren van doelen voor onze

ambities op groen en blauw. Vanuit de *opgave Ondernemende Stad* worden op weer een andere manier thema bijeenkomsten georganiseerd, zoals bijvoorbeeld het klankbord voor ondernemers, maar ook de [MKB dag Dordrecht](#).

Aan de andere kant richt *opgave Veilige Stad* zich voornamelijk op thema’s als ondermijning (drugspanden, hennepkwekerijen), ernstige overlast en sociale stabiliteit en houdt hierbij regelmatig overleggen met politie, brandweer, inwoners en woningbouwcoöperaties. Maar er wordt ook ingezet op relatief nieuwe thema’s zoals cybercriminaliteit, zo zijn voorlichtingsbijeenkomsten voor het MKB gehouden op de *Dag van ondernemers* in 2019 en is het *Cybercongres Drechtsteden* georganiseerd waarbij meer dan 300 deelnemers aanwezig waren. Ook andere mondiale urgente onderwerpen raken uiteraard onze stad, zoals verduurzaming en circulariteit, waarbij het van belang is om samen naar oplossingen te zoeken. Zo wordt in de *opgave Duurzame Stad* veelvuldig opgetrokken met bijvoorbeeld

HVC en woningbouwcoöperaties om de aanleg van het Warmtenet door grote delen van de stad te realiseren. Maar op een lokale schaal, zoals bij de duurzame wijkaanpak in Crabbefhof, worden inwoners weer direct betrokken. Daarnaast zijn we in gesprek met het lokale bedrijfsleven om meer zonnepanelen op bedrijfsdaken te bewerkstelligen en organiseren we 'grondstoffentafels', waarmee we bedrijven bij elkaar brengen om gezamenlijk circulaire ketens op te zetten, zoals een circulaire betonketen.

Initiatiefnemers weten ons goed te waarderen

Bovenstaande voorbeelden zijn een greep uit de verschillende gesprekstafels en werkvormen, die door de opgaveteams worden georganiseerd om samen met de stad gezamenlijke ambities te realiseren. Daarnaast weten inwoners als actieve initiatiefnemers ons ook steeds beter te vinden. Vaak gaat het dan om onderwerpen die dicht bij inwoners staan, zoals verkeer (onderhoud van wegen), veiligheid, aanleg en onderhoud van groen, bomen en parken, duurzaamheid (lucht, milieu, water

en klimaat) en wonen (woningbouw en ruimtelijke ordening). Om te zien hoe wij als organisatie omgaan met de initiatieven van betrokken inwoners, hebben we het Onderzoekcentrum Drechtsteden (OCD) gevraagd onafhankelijk onderzoek uit te voeren. Uit hun jaarlijkse rapportage³ blijkt dat initiatiefnemers ons goed waarderen, met een rapportcijfer 7,6 (2020) voor de wijze waarop we met initiatieven omgaan. De grootste succesfactoren zijn daarbij logischerwijs een goede samenwerking, maar ook het onderkennen van maatschappelijk nut en duidelijkheid geven over eventuele beschikbare financiering. Het sterkt ons dat we -naast dat we het zelf ervaren en regelmatig horen- ook door dit onderzoek worden bevestigd dat we op de goede weg zijn.

Samen met wethouders Marco Stam (onder meer Openbare Ruimte) en Maarten Burggraaf (onder meer Omgevingswet & Bestuurlijke Vernieuwing) zoomen we in op hoe we met participatie en initiatief omgaan en inzetten in de wijken, en ook concreet hoe we daar tijdens de coronacrisis mee zijn omgegaan.

Hoe staat het met participatie en initiatief uit de stad, met betrekking tot het leidende principe Dordrecht Geeft Ruimte?

"Je ziet dat participatie en initiatief vooral aanslaat bij onderwerpen die dicht bij onze inwoners staan. Een goed en concreet voorbeeld is daarbij het groenbeheerplan. Eigenlijk gaat dit over het groene onderhoud in de hele stad. Denk aan het onderhoud van hagen, of juist het stimuleren van ecologische bermen. Wij willen als gemeente van onze inwoners weten wat zij nu belangrijk vinden en hoe het groen er volgens hen uit mag zien. Deze vraag stellen we in principe al jaren via fysieke bijeenkomsten, alleen hebben we door het coronavirus even moeten schakelen. We hebben een online enquête opgesteld en via social media daarvoor aandacht gevraagd. Daarbij hebben we aan het eind van de enquête de deelnemers gevraagd of ze wilden meedoen met een online bijeenkomst. Op die manier hebben we als gemeente toch een sessie kunnen organiseren, zodat bewoners extra input konden geven. In totaal hebben ruim 6000 inwoners meegedaan aan de enquête.

Ook hebben we als gemeente voor de 'Bomenprikker' online aan bewoners om hun mening gevraagd. Het idee van de Bomenprikker komt daarbij voort uit het coalitieakkoord. Voor elke 1000 nieuwe inwoners worden er 100 bomen gepland. Vanuit de gemeente hebben we bekeken hoe bewoners hier inspraak op konden krijgen. Daarom is er gekozen voor een interactieve kaart. Het idee is simpel. Heb je als bewoner een plek in de stad waar je een boom zou willen, geef dit dan aan door een prikker te prikken op de interactieve digitale kaart. Als gemeente gaan we die beoordelen, en als het kan, planten we de boom. Hiervoor is ook aandacht gevraagd via sociale media en met succes, binnen een paar dagen waren er genoeg bomen geprikt."

"Je ziet dat participatie en initiatief vooral aanslaat bij onderwerpen die dicht bij onze inwoners staan."

**Dordrecht
Neemt Verant-
woordelijkheid
voor de toekomst:**
een slagvaardig en doelgericht bestuur

6. Dordrecht Neemt Verantwoordelijkheid voor de toekomst: een slagvaardig en doelgericht bestuur

Uit het coalitieakkoord:

Er komen cruciale en tevens urgente keuzes op ons af, waarbij de beslissingen van nu bepalend zijn voor de volgende generatie(s). Dit geldt bijvoorbeeld voor woningbouw, bereikbaarheid en mobiliteit. Maar ook voor energiegebruik, zorgaanbod, onderwijs, milieu en financiële verplichtingen. Een aantal keuzes die we komende periode gaan maken, kunnen we niet meer terugdraaien. Zeker op die onderwerpen is een breed gedragen, meerjarige, toekomstbestendige aanpak noodzakelijk. De missie is dat te verenigen met snelheid van uitvoering.

Met het oog op de sociaal-economische urgentie willen we die keuzes slagvaardig maken en is een daadkrachtige samenwerking noodzakelijk. Dordrecht neemt het voortouw en de verantwoordelijkheid, haakt mede-overheden en instanties aan die nodig zijn om dat goed voor elkaar te krijgen en neemt afstand van constructies die leiden tot vertragende bestuurlijke drukte.

We hebben ons vanaf de start van de coalitie goed gerealiseerd dat we solide, slagvaardige en duidelijke samenwerkingsvormen nodig hebben om de groeiambities voor de stad te kunnen realiseren. Samenwerkingsvormen zoals we die bijvoorbeeld via opgaven met inwoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven hebben georganiseerd (zie leidend principe “Dordrecht Geeft Ruimte”) maar ook op publiek bestuurlijk niveau, met andere regionale en provinciale overheden.

Afspraken Verbindende Stad

Conform deze gedachte hebben we daarom in het hoofdstuk *Verbindende Stad* uit het coalitieakkoord een aantal afspraken opgenomen over deze samenwerkingsvormen, waarbij we drie afspraken nader bekijken.

Afspraken Verbindende Stad:

- **Dordrecht neemt een leidende rol in het concretiseren van de Groeiagenda 2030 voor Dordrecht en de Drechtsteden. We kiezen voor een uitnodigende aanpak in grote verbondenheid met Rotterdam en de Provincie Zuid-Holland en de daarbij benodigde huidige en andere partners.**
- **Dordrecht is toonaangevend binnen de Drechtsteden en Zuid-Holland Zuid: met een warme aansluiting op provinciale, landelijke en Europese ontwikkelingen. En daar profiteert ook de regio van.**
- **We vormen gelegenheidsallianties met partners binnen en buiten de regio. Partners die een gezamenlijke noodzaak of ambitie voelen op één van de voorliggende opgaven en met wie we deze opgave in gezamenlijkheid met meer kwaliteit, investeringskracht en/of draagvlak kunnen oppakken en uitvoeren.**

Als college hebben we onze leidende rol opgepakt door belangrijke doelen uit de Groeiagenda Drechtsteden 2030 voor Dordrecht te concretiseren, bijvoorbeeld met de inzet op de bouw van 10.000 woningen (van de 25.000 in de regio), zoals eerder beschreven in het leidend principe Dordrecht Groeit. Maar ook ten aanzien van de pijlers *werk* (4.000 banen), bereikbaarheid (lobby en investeringen in het OV) en de *energietransitie* (o.a. het Warmtenet en zonneparken) hebben we een leidende rol genomen.

Toonaangevend zijn we als gemeente en stad daarnaast niet alleen Drechtstedelijk, maar ook (inter)nationaal als het gaat om klimaatadaptatie en waterveiligheid. Thema's die ons eiland in de rivierdelta juist zo kenmerken en van groot belang

zijn voor de toekomst van de stad. Wonen in een huis met natte voeten vindt immers niemand leuk, zoals we al eerder in deze Perspectiefnota beschreven. We zoeken daarom vanuit de *opgave Groenblauwe Stad* samenwerking met andere gemeenten, de provincie en de Rijksoverheid en hebben zo onder meer door onze City Deal Klimaatadaptatie, ambtelijk goed aansluiting gevonden in Den Haag. Zo zitten we in dit netwerk met andere koplopers uit het land aan tafel, ieder met eigen specifieke kennis. We delen informatie en bespreken hoe je bijvoorbeeld het overstromingsrisico in een gebied kunt meenemen in de ruimtelijke afwegingen.

Herijking samenwerking Gemeenschappelijke Regeling Drechtsteden

We hebben ook verantwoordelijkheid voor de toekomst genomen door opdracht te geven om, in afstemming met de andere Drechtsteden gemeenten, onze onderlinge samenwerking te evalueren zoals we die hebben vastgelegd in de *Gemeenschappelijke Regeling Drechtsteden (GRD)*. De samenwerking met onze buurgemeenten heeft ons allen veel gebracht, van kleine informele samenwerking tot de geïnstitutionaliseerde samenwerking binnen de GRD sinds 2006. En waar samenwerking start vanuit het idee elkaar sterker en slagvaardiger te maken, moet je ook met die bril naar de samenwerking durven blijven kijken als dit uitgangspunt niet altijd meer lijkt op te gaan. We hebben dan ook afgesproken dat nadrukkelijk de inhoudelijke opgaven en de te behalen resultaten voor ons leidend zijn in de vormgeving van onze samenwerkingsrelaties.

In het daarop door adviesbureau Berenschot in 2018 uitgebrachte rapport *Verstandig Versterken*, luidde de conclusie dat er onvoldoende slagkracht is op verschillende schaalniveaus om de sociaal-economische status van de inwoners van Dordrecht en de andere Drechtsteden te verbeteren. Waar samenwerking op Drechtstedenniveau wel waarde levert op bijvoorbeeld het gebied van gezamenlijke bedrijfsvoering, is anderzijds sprake van een te grote fundamentele disbalans in het ruimtelijk-economische terrein. Het zoeken naar continue overeenstemming en dito overleg

tussen de Drechtsteden gemeenten, heeft er namelijk voor gezorgd dat de balans in de samenwerking is doorgeslagen naar (informele) legitimiteit boven doeltreffendheid⁴. Het gevolg hiervan is dat er slechts in beperkte mate waarde-creatie heeft plaatsgevonden binnen het ruimtelijk-economisch domein, waarvan met name Dordrecht en Zwijndrecht hinder hebben ondervonden.

Van “one-size-fits-all” naar flexibele netwerksamenwerkingen

Naar aanleiding van het advies uit het rapport voor herinrichting van het regionaal arrangement, om daarmee slagkracht te vergroten en de opgaven te kunnen realiseren, hebben we de ruimtelijk-economische agenda weer lokaal belegd bij de gemeenten. Door de uitvoering op deze wijze (meervoudig) lokaal te beleggen bij de zeven Drechtsteden gemeenten, kan gericht aan specifieke thema's worden gewerkt, zoals; wonen, werken, mobiliteit en de energietransitie. We kiezen dus voor een flexibele netwerksamenwerking in wisselende coalities in plaats van “one-size-fits-all”. Zo gaan we samenwerkingen aan waar deze het meest logisch en urgent zijn. De ontvlechting uit de bevoegdheid en financiën van de GRD is inmiddels in gang gezet, waarbij de uitvoeringsorganisatie per 2020 is ondergebracht bij de gemeente Dordrecht. En de ontvlechting werkt. Zo hebben we samen met gemeente Zwijndrecht en de provincie Zuid-Holland een ambitiedocument opgesteld voor de Spoorzone en werken we hard aan het creëren van nieuwe woningen en banen in deze 7,5 km lange zone.

Een plek waar veel van onze groeiambities -en daarmee dus ook van de regionale Groeiagenda- de komende jaren zullen worden gerealiseerd.

Daarnaast is de recent gesloten *Regiodeal* met het Rijk een goed voorbeeld van het slagvaardiger kunnen opereren. Samen met de regionale uitvoeringsorganisatie hebben wij veel inzet gepleegd op het indienen van een goede propositie. Dit heeft geleid tot een Regiodeal van €22,5 miljoen, geld dat we als regio van het Rijk krijgen om in te zetten op projecten gericht op de thema's: innovatie, onderwijs & arbeidsmarkt en de ontwikkeling van rivieroeveren. Medio 2020 heeft een concrete vertaalslag geleid tot afspraken met zes ministeries, waarbij voor Dordrecht belangrijke ontwikkelingen zoals de Dordrecht Academy en de Maakfabriek mede worden bekostigd door financiering uit deze Regiodeal.

Herijking samenwerking in het Sociaal Domein

Ook in het sociaal domein is de door Berenschot (2018) de gesignaleerde behoefte aan flexibiliteit, maatwerk en integrale sturing vanaf eind 2019 toegenomen door oplopende financiële tekorten en een toegenomen vraag naar zorg. We werken daarom in 2020 aan het anders inrichten van de sturingsrelaties en aan een hernieuwde balans in de onderlinge solidariteit binnen de Drechtsteden. Wij hebben daarom op verzoek van de Raad (motie Samenwerking in de Drechtsteden) het initiatief genomen om in gesprek met andere gemeenten de grotere onderliggende samenwerkingsvraagstukken

op te pakken. Deze thema's zoals maatwerk, governance, cultuur en structuur, verkennen we met elkaar en we werken toe naar een model waarmee we een flexibele en effectieve regionale samenwerking kunnen aangaan die past bij de opgaven en de tijdgeest. Meerder conferenties met alle colleges van B&W van de Drechtsteden gemeenten zijn daarop al gehouden, waarbij de noodzaak tot doorontwikkeling gezamenlijk is onderkend. Vanuit de filosofie dat de samenwerkingsvorm de inhoudelijke opgave volgt, wordt dan ook gewerkt aan een gezamenlijke voorkeursvariant die past binnen de door de Dordtse raad meegegeven bandbreedte en die kan worden voorgelegd aan de raden.

In gesprek met burgemeester Wouter Kolff (onder meer Integrale Veiligheid, Bestuurlijke Betrekkingen en Regionale Zaken) bespreken we nader wat er tot nu toe goed gaat in relatie tot het leidende principe Dordrecht Neemt Verantwoordelijkheid voor de toekomst, wat er belangrijk en bereikt is en waar de uitdagingen liggen.

⁴) Uit “Hoofdconclusie 2.1”, pagina 10 van het rapport *Verstandig Versterken*

“Dordrecht is een stad van kansen, voor inwoners én ondernemers. Een stad waarin iedereen prettig moet kunnen wonen, een stad met een goed en eerlijk ondernemersklimaat en vooral ook een stad waar mensen zich veilig moeten voelen. Veiligheid en leefbaarheid zijn dan ook speerpunten en onvoorwaardelijke randvoorwaarden voor de groei van de stad. Dit is ook het fundament voor een aantrekkelijke, veerkrachtige en weerbare samenleving. We zetten dan ook blijvend in op het aanpakken van ondermijning, ernstige overlast en cybercrime. Zeker ook voor de groei die we als stad de komende jaren zullen gaan maken, moeten we zorgen dat de zaken op orde zijn en sociale stabiliteit is gewaarborgd. Onze aanpak hierop hebben we voor de komende jaren vastgelegd in het Integrale Veiligheidsplan, waarbij we actieve betrokkenheid, buurtpreventie en participatie van inwoners stimuleren.

Ook in de regio zijn we samen met de Drechtsteden gemeenten bezig om zaken op orde brengen, om zo gezamenlijk de regionale Groeiagenda te kunnen realiseren. Te lang leverde de oude samenwerking binnen de Gemeenschappelijke Regeling Drechtsteden namelijk mooie woorden op, maar te weinig daden. We hebben daarom bureau Berenschot ons samenwerkingsverband laten onderzoeken, waaruit bleek dat er veel goed gaat maar ook veel beter kon. Als regio bleek dat we vooral op het ruimtelijk-economisch gebied wel plannen maakten, maar de uitvoering daar nogal bij achterbleef. Het verlengde Drechtstedenbestuur zoals dit was georganiseerd, zorgde daarbij voor verwarrend eigenaarschap.

Omdat we nu de ruimtelijk-economisch taken uit de GRD hebben gehaald en weer zijn belegd bij de gemeenten, zijn we beter in staat om samen te werken in gelegenheidscoalities. We blijven dus zeker wel samenwerken maar nu beter gericht op thema's zoals wonen, economie, bereikbaarheid, duurzaamheid en energie. Zo kiezen we voor flexibele netwerksamenwerking en laten het “one-size-fits-all” paradigma los. We hoeven dus niet alles altijd met iedereen te doen; de samenwerking tussen Dordrecht en Zwijndrecht op gebied van de Spoorzone is daarvan een mooi voorbeeld. Het gaat ons dus niet zozeer om mooie bestuursmodellen als deze niet bijdragen aan de realisatie van maatschappelijke opgaven. We zijn als gemeente scherper geworden op wat we willen bereiken, waar we waarde willen toevoegen en hoe we de inhoud daarbij voorop kunnen zetten. Ik ben er trots op dat we deze verandering met elkaar hebben kunnen inzetten”.

Rode draden: Doen we de dingen goed?

De centrale vraag in deze Perspectiefnota luidt: *doen we de dingen goed?* Op hoofdlijnen kunnen we concluderen dat de ingezette koers op stoom is en veel zaken goed gaan, zoals we hiervoor in de leidende principes hebben kunnen constateren. Op de vele verschillende beleidsterreinen wordt samen met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties aan een toekomstbestendige en sociaal-economisch sterkere stad gebouwd. Er zijn ook verbeterpunten: we kunnen meer bereiken als we de opgaven nog meer verbinden en soms slagvaardiger opereren. Verder zijn omgevingsfactoren soms van invloed op de snelheid van uitvoering, zoals we bij de woningbouw opgave hebben moeten constateren en heeft ook de coronacrisis een soms nog ongewisse impact op het behalen van de doelen. Desalniettemin is de stad in beweging en houden we als gemeente koers.

Dordrecht in beweging

Dordrecht wordt steeds aantrekkelijker als woonstad. De verkoop van woningen stijgt, de veiligheid neemt toe en de (binnen)stad is flink levendiger geworden, met meer reuring en evenementen. Helaas hebben we door de coronacrisis de viering van 800 jaar stad dit jaar moeten uitstellen, maar zijn we innovatief en doen wat naar omstandigheden mogelijk is, zoals met onder meer de museumtuinconcerten. Verder neemt het aantal plekken waar je overdag voor koffie, ontbijt en lunch terecht kunt de laatste jaren toe.

De inzet op innovatie, nieuwe bedrijvigheid en nieuwe ontwikkellocaties maakt een belangrijk onderdeel uit van het regionale en stedelijke beleid. De Dordrecht Academy, de campusontwikkelingen op het Leerpark en de initiatieven vanuit het bedrijfsleven en de onderwijsinstellingen versterken het innovatieve klimaat van de stad. Ook de duurzaamheidsopgave is daarnaast letterlijk zichtbaar. Een groot aantal woningen is en wordt aangesloten op het warmtenet en verder zorgen ook zonnepanelen, laadpalen, elektrische auto's en verbeterde fietspaden letterlijk voor een fysiek zichtbare verandering.

Op het gebied van een zorgzame stad krijgen gezinnen met een complexe problematiek een gerichte aanpak, en samen met partners doen we er alles aan om de (hulp) behoevende

Rode draden

Dordtenaar mee te kunnen laten doen. De samenwerking met de stad is daarbij van groot belang. Bij alle opgaven waar we aan werken hebben we veel geïnvesteerd in samenwerking met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Dit betaalt zich nu uit, er is veel intrinsieke betrokkenheid en samen werken we aan maatschappelijke vraagstukken en brengen verbindingen aan tussen beleid, praktijk en uitvoering.

Slagvaardig Bestuur

Als centrumstad in de regio hebben we het voortouw genomen om slagvaardig te kunnen opereren. We hebben ons goed gerealiseerd dat we solide en duidelijke samenwerkingsvormen nodig hebben om de groeiambities voor de stad te kunnen realiseren. Daarom ook hebben we in afstemming met de andere Drechtsteden gemeenten, onze onderlinge samenwerking in de GRD geëvalueerd en ingezet op een herijking. Want de samenwerking met onze buurgemeenten heeft iedereen veel gebracht, maar het doel moet altijd boven het middel blijven staan. In flexibele netwerksamenwerkingen zullen we beter in staat zijn om aan de doelen en maatschappelijke opgaven te werken. Ook zoeken we daarvoor vaker partnerschappen op provinciale en landelijke schaal. Voorbeelden hiervan zijn de samenwerking binnen Zuid-Holland met de Metropool Regio Rotterdam Den Haag (MRDH), de stad Rotterdam, de provincie en de Haagse en Leidse regio. Verder nemen we ook het voortouw in de samenwerking in zuidelijk Zuid-Holland (van Gorinchem tot Goeree-Overflakkee), wat naast de inhoudelijke opgaven ook lobbykracht met zich meebrengt.

Impact van de Covid-19 pandemie

De Covid-19 pandemie -ofwel het coronavirus- brengen een volksgezondheids-, economische én sociaal-maatschappelijke crisis met zich mee. Dit heeft directe gevolgen voor de toekomst van mensen en raakt uiteraard ook het gemeentelijk beleid. De zorg en inzet voor de kwetsbare inwoners en bedrijven vragen veel van ons en onze organisatie.

De economische crisis –nu nog niet altijd voelbaar– kan de nationale en regionale economie gaan ontwrichten. De kwetsbaarste ondernemers en groepen inwoners worden hierbij het hardst geraakt. Het is op dit moment nog moeilijk om te duiden wat de uiteindelijke impact van de coronacrisis op de stad en de regio zullen zijn, maar wel zien we dat grofweg 80% van de branches door de crisis wordt geraakt. Ook op de gemeentelijke financiën heeft de coronacrisis impact. Waar de financiën net als in veel andere gemeenten al onder druk stond, zorgen de extra uitgaven en terugvallende inkomsten voor een vergroting van deze druk.

Op Koers

De ambities en doelen uit het coalitieakkoord hebben we geconcretiseerd en uitgewerkt in uitvoeringsplannen, en zijn voor een groot deel in uitvoering.

Voor een aantal opgaven is de oorspronkelijke planning vanwege omgevingsfactoren echter niet volledig haalbaar. Een voorbeeld hiervan is de geplande woningbouwopgave. De planvoorraad van de eerste 2.000 woningen die gebouwd kunnen worden hadden we binnen twee jaar willen realiseren. De daadwerkelijke bouw duurt echter langer dan we vooraf hadden geprognoseerd, want in de weerbarstige praktijk blijkt dat het tot drie jaar kan duren in verband met verkoop- en bouwtijd. Ondanks dat we het plan- en besluitvormingsproces 60% sneller hebben gemaakt dan gemiddeld in Nederland, zullen er in 2022 dus nog geen 4.000 nieuwe woningen volledig staan, maar zijn zij deels gerealiseerd en deels in aanbouw.

Verbeterpunten

Het is nodig om de koers die is ingeslagen met de leidende principes vast te houden en hiervoor de beschikbare capaciteit en middelen in te blijven zetten. Bijstellingen door externe omgevingsfactoren (zoals Rijksbeleid in verband met de Coronacrisis) zijn soms nodig en een nieuw Rijks regeerakkoord kan hier volgend jaar mogelijk meer duidelijkheid op geven. In 2022 –aan het einde van deze raadsperiode– staan we echter nog steeds relatief aan het begin van de Groeiagenda Dordrecht 2030. Het blijven inzetten en werken aan de uitgestippelde koers is daarbij onze insteek.

We zien wel verbeterpunten in het nog slagvaardiger kunnen opereren door organisatie en bestuur, door nog meer verbindingen en synergie aan te brengen in de plannen en uitvoering. Ook het meer sturen op agenda's van anderen in de regio, provincie, Rijk en Europa biedt extra kansen zoals we met de Regiodeal hebben gezien. We willen daarom meer strategischer opereren en agenda zettend zijn. De komende twee jaar gaan we deze verbeteringen aanbrengen.

Trends en ontwikkelingen van impact op de Stad

Op basis van landelijke rapporten en (lokale) analyses⁵ nemen we u mee in de trends en ontwikkelingen om ons heen. Op basis hiervan en de tussenstand van het coalitieakkoord, schetsten we een perspectief van trends en ontwikkelingen die de stad raken, voor overweging in toekomstige keuzes.

1. Demografische trends en ontwikkelingen

De Nederlandse bevolking -bijna 17,5 miljoen mensen groot- groeit de komende drie decennia naar verwachting door, maar wel in een lager tempo dan dit afgelopen decennia is gebeurd. Deze groei slaat vooral neer in de Randstad. Het aandeel AOW-gerechtigden in de bevolking neemt overal toe. Het aantal hoogbejaarden (85-plus) loopt sterk op in de toekomst en vooral in de grote steden. Het aantal mensen op de werkzame leeftijden groeit eerst nog licht (samenhangend met het opschuiven van de AOW-gerechtigde leeftijd), maar gaat na 2030 toch dalen. Het aandeel mensen in de werkzame leeftijden op de totale bevolking neemt echter overal af. Het aantal huishoudens blijft verder groeien. Hierdoor is er tot 2035 extra woonruimte nodig voor driekwart miljoen huishoudens. Deze toename van het aantal huishoudens geldt voor bijna elke regio.

De demografische dynamiek in Dordrecht volgt bovenstaande trend en laat daarmee een groei van het aantal inwoners zien, al is deze groei relatief laag ten opzichte van andere steden in de Randstad. Voor de komende jaren tot 2030 wordt een lichte bevolkingsgroei verwacht tussen de 2,5 en 5%. De bevolkingskrimp die zich vanaf 2003-2005 langzaam aandienende (het laatste jaar dat er meer dan 120.000 inwoners in de stad waren geregistreerd) lijkt daarmee structureel te zijn gekeerd. Na twee opeenvolgende jaren van groei is het de verwachting dat deze grens van 120.000 inwoners eind 2020 weer wordt gepasseerd en daarna doorzet. Een dergelijke groei is voor het laatst waargenomen in de jaren '90 van de

⁵ Zie bijlage voor bronvermelding.

Trends en ontwikkelingen

vorige eeuw, toen de bevolking gemiddeld met duizend inwoners per jaar steeg (van 109.000 inwoners in 1990 naar 120.000 inwoners in 2001). Het gezinsaandeel in de huishoudens in Dordrecht is daarbij bovengemiddeld met vergelijkbare gemeenten.

2. Sociale trends en ontwikkelingen

De verwachting is dat binnen steden de welvaart zich in verschillende snelheden voltrekt; in sommige wijken van steden tekenen zich echter concentraties af van kwetsbare bewoners, waaronder minder zelfredzame ouderen en mensen met psychische beperkingen. In combinatie met een toenemende culturele diversiteit, verminderen hierdoor de sociale samenhang en het onderlinge vertrouwen in deze wijken. Ook zijn er bewonersgroepen die negatieve effecten ervaren van globalisering, technologische ontwikkelingen en flexibilisering van de arbeidsmarkt. Dit vergroot de kloof tussen wel én niet kwetsbare groepen, met risico op sociale uitsluiting en eenzaamheid. Burgers maken zich daarnaast ook zorgen over hun bestaanszekerheid; de zorgpremie stijgt, de btw is omhooggegaan, wonen wordt steeds duurder, pensioenen staan onder druk en er komen kosten aan voor de energietransitie.

Verder zijn sinds 1 januari 2015 de gemeenten verantwoordelijk voor een groot aantal decentralisaties in het sociaal domein, die van het Rijk naar gemeenten zijn belegd. Dit heeft betrekking op mensen en groepen die terug moeten vallen op (tijdelijke) ondersteuning om het hoofd boven water te houden via de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), maar ook voor de participatie van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt (de Participatiewet) én voor de Jeugdzorg. Gemeenten staan nu op het punt van *transitie* van deze decentralisaties naar *transformatie*. Het gaat daarbij om het verhogen van participatie, het inrichten van integraal en samenhangend beleid en uitvoering, en een verschuiving van de tweede- naar de eerstelijnszorg: het versterken van de eigen kracht en zelfredzaamheid en het normaliseren van de zorgvraag. Deze (noodzakelijke) cultuuromslag heeft betrekking op alle spelers in het sociale domein, van gemeenten (bestuurders en het ambtelijk apparaat), maatschappelijke organisaties en professionals en inwoner- en cliëntenorganisaties. Bij de transformaties is het perspectief van de burger leidend. De trend zal hierin verschuiven van aanbodsturing naar vraagsturing, van curatieve zorg naar preventief. Van te laat en dus vaak heel zware zorg, naar vroegtijdig en vaak nog wat lichter. Van minder intramuraal naar vaker en langer zorg aan huis. Van alleen professionele zorg, ook naar zorgen voor elkaar. Mede door de complexiteit van het zorgdomein, zal dit een grote opgave voor gemeenten worden.

Voor Dordrecht geldt daarnaast dat de sociaal-economische positie van de stad zich onder het landelijk gemiddelde bevindt. Met een 42ste plaats in de Atlas voor 50 grootste Gemeenten in 2019. Dit is in historisch perspectief een relatief stabiele plek, vergelijkbaar met de laatste tien jaar. Vooral het groter dan gemiddelde aandeel in laagopgeleiden, het relatief grote aandeel bijstandsgerechtigden (een kleiner aandeel dan de grote steden Rotterdam en Den Haag, maar wél hoger ten opzichte van vergelijkbare steden als Delft, Gouda en Breda) en een kleiner dan gemiddeld aandeel inwoners in de beroepsbevolking, verklaren deze plek. Voor het welzijnsniveau is dit anders, over het algemeen voelen inwoners zich goed en wonen zij graag in Dordrecht. De woonaantrekkelijkheid in de stad wordt goed gewaardeerd (plaats 15 van de 50 in 2019), er zijn veel voorzieningen en het gevoel van veiligheid is gemiddeld aan andere middelgrote steden. Het aantal inwoners dat afhankelijk is van zorg, met betrekking tot een Wmo-arrangement, is in Dordrecht ook gemiddeld ten opzichte van vergelijkbare gemeenten. Het aandeel jongeren in de jeugdzorg is echter groot. Naast het beheersen van de budgettaire groei van de zorgkosten, staan gemeenten voor de opgave om de zorg in wijk, buurt en kern goed, en met de menselijke maat te organiseren. Vooral voor de sterk groeiende groep zorgbehoeftige ouderen, de meest kwetsbare inwoners en voor mensen met chronische aandoeningen. De druk op mantelzorgers zal daarbij toenemen en hun aantal op termijn afnemen.

Trends en ontwikkelingen

3. Economische trends en ontwikkelingen

De economie verandert. Enerzijds doordat het speelveld verandert door internationalisering, ingrijpende technologische ontwikkelingen en disruptieve nieuwe economische organisatievormen zoals Airbnb, Uber, etc. Anderzijds ook omdat we ons anders organiseren en anders zijn gaan werken, denk aan meer flexibele contracten, meer zzp'ers, tijd- en plaats onafhankelijk werken, hybride banen en functiemenging. Daarbij heeft de uitbraak van de Covid-19 pandemie dit voorjaar geleid tot een versterking van deze andere manieren van werken. Nu al werken meer mensen met een kantoorberoep thuis dan ooit tevoren en het is de verwachting dat een (groot) deel van deze thuiswerkers dit ook na de coronacrisis zal blijven doen.

De gevolgen van de Covid-19 pandemie voor de economie zijn echter op meerdere vlakken groot. De impact van de uitbraak –mondiaal– en de maatregelen die genomen zijn om de volksgezondheid te beschermen en de druk op de gezondheidszorg te verlichten, raken vele branches in het hart. Vooral de horeca, het toerisme en de evenementenbranches voelen de maatregelen zwaar wegen. De onzekerheid over de duur van de maatregelen en daarmee de economische gevolgen, gaan samen met de mate waarin de Covid-19 pandemie onder controle is. Dit maakt dat economische verwachtingen voor de nabije toekomst met een grote onzekerheid moet worden aanschouwd. In deze context heeft het Centraal Planbureau (CPB) een groeiverwachting afgegeven van 3,5% voor 2021 en 1,5% tot 2% groei in de jaren daarna. De onzekerheid wordt echter ook gevoed door mondiale ontwikkelingen zoals de Brexit, handelsconflicten tussen de VS en onder meer China en economische spanningen binnen de EU.

4. Technologische trends en ontwikkelingen

Ontwikkelingen op het gebied van technologie beïnvloeden producten, diensten, sectoren én de stad ingrijpend. De komende jaren zal sprake zijn van een versnelling in de technologische ontwikkeling en zullen innovaties tot stand komen op het snijvlak van meerdere kennisgebieden zoals de nanotechnologie, biotechnologie, informatietechnologie en cognitieve wetenschappen. De fysieke wereld wordt daarbij één groot communicatiesysteem dat zorgt voor koppeling tussen digitale diensten en producten, denk hierbij onder andere aan de mogelijkheden van 5G.

Digitalisering heeft veel te bieden, maar maakt de samenleving ook complexer. Privacy en identiteitsfraude vragen hierin bijvoorbeeld publieke aandacht. Verschillen worden ook groter tussen wie wel en wie niet digitaal kundig zijn. Voorbeelden van technologische trends die de samenleving beïnvloeden zijn: 3D-printing, machine learning, voorspellingen met algoritmen, robotisering, virtual reality, kunstmatige intelligentie, internet of things, blockchain en zelfrijdende auto's. Deze trends zullen onze omgeving de komende jaren in hoog tempo doen veranderen. Via kunstmatige intelligentie kan –mits gericht toegepast– (deels) menselijke arbeid bijvoorbeeld worden overgenomen en zelfstandig vliegende drones zullen het straatbeeld doen veranderen.

Trends en ontwikkelingen

Op mondiaal gebied is tevens een data gedreven economie ontstaan, door het toepassen van algoritmes (denk aan gebruik van sociale media) en technologieën zoals sensoren. De bewerking en verwerking van deze data vormt de basis voor veel nieuwe bedrijvigheid en nieuwe spelers op de markt, dit speelt met name op drie punten:

Bestuur: voor overheden en andere organisaties gaat het allang niet meer om informatie- en communicatietechnologie (ICT) alléén. Door combinatie van technologieën ontstaan in hoog tempo nieuwe mogelijkheden en daardoor nieuwe maatschappelijke vragen, bijvoorbeeld op het gebied van regulering en van privacy. Tegelijkertijd helpen digitale middelen en data ons maatschappelijke vraagstukken op een innovatieve manier aan te pakken.

Mobiliteit: slimme mobiliteit, toegenomen connectiviteit en data-uitwisseling gaan zorgen voor nieuwe dienstverleningsconcepten in de mobiliteit en voor efficiënter weg-, water- en spoorgebruik voor goederen- en personenvervoer en mogelijk voor minder aanleg en uitbreiding van wegen.

Economie en Arbeidsmarkt: Het wegvallen van functies door digitalisering en het ontstaan van nieuwe functies (vooral Mbo+ niveau) zal impact hebben op de arbeidsmarkt. Tevens wordt er in het land en ook in Dordrecht gewerkt aan de verbetering van de beschikbare infrastructuur (5G, glasvezel), waardoor steeds meer initiatieven zullen ontstaan op het gebied van digitalisering met economische ontplooiing tot gevolg.

In het midden van deze technologische wervelstorm proberen inwoners zich staande te houden en grip te krijgen op de ontwikkelingen. Niet iedereen wil of kan met dezelfde adoptiesnelheid mee. Het goede nieuws is dat de mensheid als collectief wendbaar is en de kansen van technologie sneller bereid is om aan te nemen. Dit draagt echter niet automatisch bij aan maatschappelijke doelen zoals duurzaamheid, solidariteit, inclusiviteit en goede omgangsvormen. Zo is – als praktische voorbeeld – voor het gebruik van smartphones tijdens vergaderingen de etiquette nog niet uitontwikkeld en is het gebruik ervan in de auto bijna niet tegen te gaan, dit vraagt in de toekomst om gerichte handelingswijze van overheden.

5. Ruimtelijke trends en ontwikkelingen

De economische en sociale verschillen tussen regio's en steden nemen toe. Voor een groot gedeelte komt dit door de (beperkte) beschikbaarheid aan woningen. De betaalbaarheid en beschikbaarheid van het wonen komt de komende jaren verder onder druk te staan. De kloof tussen huur en koop wordt groter, en de betaalbaarheid wordt problematisch voor specifieke groepen: tussen zittende en toekomstige bewoners, zowel in de huur- als de koopsector, en tussen gebieden met een krappe en ruime woningmarkt. Ook in Dordrecht is deze trend gaande, de verkoopprijs van woningen steeg de laatste jaren sterk –net als overal in de Randstad- en het aanbod van woningen nam af.

In lijn met de demografische en sociale ontwikkelingen (lees: vergrijzing en het langer thuis blijven wonen) zal ook rekening moeten worden gehouden met een passend woonaanbod voor deze steeds groter wordende groep. Dit is tevens van belang voor de doorstroming in de woningmarkt van andere groepen, zodat ouderen hun te grote gezinswoning (koop en huur) op den duur kunnen vervuilen voor een kleinere woning of appartement. Jonge (aanstaande) gezinnen kunnen zo doorgroeien en maken weer ruimte vrij voor starters. Maar ook andere factoren spelen mee in een veranderende woningmarkt. De duurzaamheidsopgave en het realiseren van een meer circulaire economie maken meer integrale gebiedsontwikkelingen en transformaties bijvoorbeeld wenselijk. Maar ook ontstaat er meer behoefte aan functiemenging tussen wonen, werken en recreatieve voorzieningen. En stijgt de waardering voor het behoud van industrieel erfgoed en historische gebiedsidentiteiten.

Met betrekking tot mobiliteit is de verwachting dat het autogebruik globaal gezien zal toenemen en het gebruik van openbaar busvervoer zal dalen. Het gebruik van treinverkeer neemt naar verwachting echter wel toe, doordat er meer treindiensten zullen zijn. Steeds meer eist ook de (elektrische) fiets haar plek op in stad en regio. Dit heeft gevolgen voor de infrastructuur, verkeersveiligheid en de openbare ruimte.

6. Duurzame trends en ontwikkelingen

De duurzaamheidsopgaven en de daarmee samenhangende ingrijpende transitie vragen om structurele aanpassingen: anders werken, consumeren, verplaatsen, energie gebruiken en recreëren. De transitie naar een duurzame economie en samenleving is een ingrijpende opgave. Om de opwarming van de aarde te beperken tot maximaal twee graden Celsius moeten de emissies van broeikasgassen in 2050 met 80 tot 95 procent dalen ten opzichte van de uitstoot in 1990. Dé grote opgave hierin is met name de ruimtelijke inpassing van de energie- en duurzaamheids transitie. De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) verwacht dat de vier duurzaamheidsopgaven op regionaal niveau steeds meer inhoudelijk met elkaar moeten gaan samenhangen, te weten: de energietransitie, de voedseltransitie, transitie naar een circulaire economie en klimaatadaptatie.

In Dordrecht streven we naar een energieneutrale stad in 2050. We houden daarbij het perspectief op de landelijke tussendoelstelling voor 2030. Door nu spijtvrije stappen te zetten op weg naar het eerste tussendoel, 49% CO₂ reductie, dragen we bij aan het behalen van dat doel en laten we ruimte voor innovatie en ontwikkeling.

7. Veiligheidstrends en ontwikkelingen

Veiligheid, criminaliteit, overlast en gevoelens van onveiligheid zijn op landelijke schaal belangrijke thema's. Andere trends en ontwikkelingen (demografie, internationalisering, migratie, economie en technologie) beïnvloeden het gevoel van veiligheid daarop in belangrijke mate. Veiligheid is daarom een breed begrip en heeft betrekking op allerlei vormen van onveiligheid, zoals criminaliteit, fraude, ondermijning, verkeersveiligheid, de aanpak van radicalisering en overlast in de leefomgeving.

Om de trends en ontwikkelingen in veiligheidsbeleving van inwoners te meten worden zij op allerlei wijze geregistreerd. Bijvoorbeeld via de geregistreerde criminaliteit door de politie of door middel van enquêtes over slachtofferschap en (on)veiligheidsgevoelens. Sinds 2005 vertonen belangrijke indicatoren rond criminaliteit en onveiligheid een dalende trend. Landelijk gezien daalt het percentage van de bevolking dat zich wel eens onveilig voelt. Het aantal burgers dat slachtoffer wordt van één of meerdere delicten (straatroof, inbraak, overvallen, geweld) daalt ook. De daling van criminaliteit verstrekt zich in de samenleving alleen niet gelijkmatig. Er zijn zogenaamde 'hot offenders', 'hot victims', 'hot sectors' en 'hot places' waar bovengemiddeld meer criminaliteit voorkomt. Zo neemt 3% procent van de detailhandelsvestigingen meer dan 50% van het geschatte slachtofferschap voor zijn rekening. En er zijn in steden wijken en locaties, zoals bedrijventerreinen, waar criminaliteit zich bovengemiddeld voordoet. Ook wordt daarnaast een stijgende trend in cybercriminaliteit gesignaleerd waarvan burgers en ondernemers het slachtoffer zijn.

Bovengenoemde trends zijn ook in Dordrecht waar te nemen. De geregistreerde criminaliteit is namelijk over de volle breedte gedaald: overvallen, straatroven en woninginbraken, de zogenaamde High Impact Criminaliteit, zijn de afgelopen jaren met de helft afgenomen. In het Integrale veiligheidsplan (IVP) voor de periode 2019-2022 concentreren we ons daarom op de thema's die de Dordtenaren het meest frustreren of hun gevoel voor veiligheid aantasten.

8. Bestuurlijke trends en ontwikkelingen

Er vindt een ontwikkeling plaats naar de nieuwe sturingsparadigma's van een 'samenwerkende' en 'responsieve' overheid. In het traditionele sturingsparadigma van een 'rechtmatige overheid' staat de overheid boven de andere partijen en stuurt de andere partijen paternalistisch in de politiek gewenste richting. De 'presterende overheid' kwam begin deze eeuw op onder de naam van Nieuw Publiek Management en introduceerde aanpakken uit in het bedrijfsleven (resultaten, prestatiecontracten). Bij de 'samenwerkende overheid' staat echter netwerksturing centraal. De overheid werkt met andere partijen samen om de maatschappelijke opgaven te realiseren. Dit gebeurt door middel van contracten, Publiek Private Samenwerkingen (PPS-constructies), samenwerkingsafspraken, Triple Helix samenwerkingen en convenanten. De 'responsieve overheid' is geïnspireerd op ideeën van de *Big Society* en burgerparticipatie. Het gaat uit van een actieve samenleving waarin burgers en andere partijen allerlei initiatieven ontplooiën. De overheid speelt daarop in en stuurt door uit te nodigen tot initiatief, door publieke randvoorwaarden te definiëren en door initiatieven binnen kaders te faciliteren en te stimuleren.

In Dordrecht en de regio vertaalt dit zich op de nieuwe wijze hoe we in de regio ruimtelijk-economisch samenwerken (meervoudig lokaal) en hoe we de samenwerking in het sociaal domein organiseren. Ook wij werken als 'responsieve overheid' lerende weg met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties gezamenlijk aan de doelen van de stad. Zoals eerder beschreven noemen we dit "Werken volgens de bedoeling" en "Van buiten naar binnen werken". Sinds de organisatieverandering die in 2017-2018 heeft plaatsgevonden, staat het werken in opgaven daarbij centraal. Zo zijn we steeds beter in staat om sneller en doelgerichter aan maatschappelijke opgaven te werken (volgens de bedoeling). En zetten we niet onze organisatie, maar de doelen en de maatschappij voorop (van buiten naar binnen).

Vooruitblik: Perspectief voor Dordrecht

Vanuit het sturen op de *leidende principes* staat de maatschappelijke impact en het resultaat centraal. Het gaat ons erom dat het handelen voelbaar en merkbaar is voor de Dordtenaar. Trends en ontwikkelingen die her en der al zichtbaar zijn, leiden tot urgente vragen en benadrukken dat zich nieuwe keuzes gaan aandienen en handelingsperspectief nodig is. Denk bijvoorbeeld aan de detailhandel waar de leegstand toeneemt met het faillissement van weer een winkelketen en de horeca die door coronamaatregelen een moeilijke tijd heeft. Maar denk ook aan de trek van de jongeren en hoger opgeleide beroepsbevolking naar de grotere steden, waar ook de economische dynamiek zich concentreert. Of aan specialistische bedrijven en voorzieningen die via fusies, met hun werkgelegenheid, wegtrekken naar de Rotterdamse regio. Tegelijkertijd zijn we allemaal mobieler geworden, groeien sociaal-culturele verschillen in de samenleving, willen we werken aan een duurzamere samenleving, bieden technologische innovaties nieuwe mogelijkheden en zijn er immer actuele vraagstukken zoals immigratie en polarisatie. Daarnaast verandert de participatiesamenleving ook de verhouding tussen overheid en maatschappij en stelt dit ons, samen met de transformaties op het gebied van zorg, werk en inkomen, soms voor een lastig takenpakket.

Handelingsperspectief

Met de groeiambities en de leidende principes die we hebben vastgelegd in het coalitieakkoord, zijn we op weg om de effecten van trends en ontwikkelingen de goede kant op te regisseren. In de nabijheid van Rotterdam en onze ligging in dit economisch kerngebied van Nederland, willen we niet meer 'in de schaduw van' opereren, maar zelf een stevige solitaire partner zijn met een krachtige regio. Als stad werken we samen met onze inwoners en bedrijven en spelen in op de uitdagingen en kansen die op ons af komen. De benodigde slag- en organisatiekracht zijn we daarom aan het uitbouwen. Door de leidende principes te blijven hanteren en de koers op Dordrecht 2030 vast te houden en hierbij in te spelen op de kansrijke trends- en ontwikkelingen, streven we naar een vliegwiel om onze doelen te realiseren. Dit vraagt koersvastheid, maar daarbinnen ook flexibiliteit en aanpassingsvermogen om onze gezamenlijke doelen te realiseren.

Vooruitblik

Sturen op verstedelijking: wonen als vliegwiel

Voor de komende jaren is de koers uitgezet en het vasthouden hiervan is van belang. Het sturen op onze verstedelijkingsplannen en de groei van de stad wordt steeds meer pregnant. Ook het sturen op het mobiliteitsvraagstuk en de (her)ontwikkeling van de stations Leerpark, Amstelwijck en Dordrecht CS is hierin cruciaal. Deze vervoersknooppunten met hoogwaardige OV-verbindingen zorgen voor een goede aansluitingen op het (inter)nationale net vanuit de Randstad naar België én versterkt daarmee de aantrekkingskracht van Dordrecht en de regio. Mensen en bedrijven willen zich immers vestigen op goed bereikbare woon- en werklocaties, en een goede koppeling aan een hoogwaardig OV-systeem draagt daaraan dus bij.

Sturen op innovatie

Dankzij de Regiodeal zijn we bezig met de ontwikkeling van roadmaps voor toegepast innovatie. Consortia van bedrijven profiteren van de nabijheid van andere bedrijven die in dezelfde sector actief zijn. Regionale concentratie van bedrijven in dezelfde sector geeft voordelen, omdat dat bijvoorbeeld bijdraagt aan een gespecialiseerde arbeidsmarkt of gespecialiseerde toeleveranciers. In economische strategieën wordt gesproken over kansen voor kennispillers; kennis uit de ene sector wordt succesvol toegepast in andere sectoren. Dit draagt bij aan het innovatievermogen van de regio, en daarmee ook weer aan regionale veerkracht.

Sturen op financiën

Voor het jaar 2021 kent de gemeente Dordrecht nog een sluitende begroting. Voor de jaren vanaf 2022 is dit (in relatief beperkte mate) niet meer het geval, net zoals bij veel andere gemeenten in het land. Tegelijk is de periode vanaf 2022 financieel bijzonder onzeker. Denk aan een aantal belangrijke externe financiële onzekerheden zoals de herijking van de Algemene Uitkering per 2022. Maar ook aan wijzigingen in het woonplaatsbeginsel bij de Jeugdzorg, de overgang van een deel van de cliënten onder Beschermd Wonen naar de Rijks gefinancierde WLZ, en ontwikkelingen in de dividendcapaciteit van netwerkbeheerder Stedin. Het belangrijkste is echter de positie die een nieuw kabinet volgend jaar inneemt richting gemeenten; stellen zij gemeenten in staat om samen met het Rijk als één overheid daadwerkelijk anticyclisch te investeren, en bezuinigingen of lastenverhogingen in crisistijd achterwege te laten? In praktische zin betekent dit dat het Rijk minimaal moet besluiten over het al dan niet laten vervallen van de nog steeds oplopende opschalingskorting op de Algemene Uitkering en over structureel voldoende compensatie op de oplopende uitgaven rond Jeugdzorg, WMO en Bijstand. Maar ook de verruiming van het lokaal belastinggebied behoort tot de mogelijkheden in dit kader.

Tegelijkertijd kent Dordrecht al jarenlang een aanzienlijke reservepositie. De verhouding tussen eigen en vreemd vermogen is in verhouding zeer gunstig. En met de recente verkoop van de Eneco-aandelen is de reservepositie alleen nog maar meer versterkt. Ook de risico's op de huidige grondexploitatie-projecten zijn in vergelijking met veel andere gemeenten in Dordrecht beperkt. Bovenstaande geeft de financiële noodzaak aan om de beschikbare incidentele middelen zo veel mogelijk te besteden aan investeringen die de balans tussen structurele inkomsten en uitgaven blijvend versterken. Met onder andere de ambities en middelen vanuit (de reserve) Agenda Dordt 2030 en de reserve dividend compensatie, zullen komende stadsbesturen de plannen tot daadwerkelijke realisatie moeten kunnen brengen.

Coronaeffecten en gevolgen van maatregelen

De Covid-19 pandemie heeft allerlei directe en indirecte gevolgen voor inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties in de stad en regio. De omvang van de economische crisis, als het gevolg van de genomen maatregelen om de pandemie in te dammen, is ongewis en de ernst van de economische en maatschappelijke gevolgen zijn dan ook nog moeilijk in te schatten. Wel weten we dat de kosten aan corona gerelateerde maatregelen flink oplopen. Het gaat dan om bijvoorbeeld handhaving van de coronaregels, maar ook meer werk voor de GGD en steunaanvragen van zelfstandigen via de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers (Tozo). Verder zorgt de inrichting van noodfondsen, en een groter beroep op de Bijstand, schuldhulpverlening en Wmo, voor extra uitgaven. Niet in de laatste plaats zal het overeind houden van de retail en horeca en de bestaande infrastructuur aan cultuur en evenementen een grote uitdaging vormen.

Vanaf het begin van de pandemie hebben Rijk en medeoverheden echter als één overheid opgetreden om het coronavirus en de economische en sociale gevolgen hiervan te bestrijden. Het kabinet blijft tot op heden de boodschap herhalen dat de rekening van de nationaal genomen crisismaatregelen ook nationaal betaald moet worden. De financiële situatie van gemeenten mag door deze crisis niet (verder) verslechteren. De komende periode zal blijken of het Rijk inderdaad alle extra kosten of gemiste opbrengsten van gemeenten gaat vergoeden. In het sociaal domein blijven de (financiële) risico's op met name de Jeugdzorg en de WMO aanzienlijk; hiervoor reserveren wij dan ook een deel van ons weerstandsvermogen. Mede via de VNG blijven wij bij het Rijk aandacht vragen voor een reële tegemoetkoming voor de toenemende kosten in het sociaal domein. Daarnaast zullen wij via de VNG en G40 bij het Rijk druk blijven zetten op volledige compensatie van de kosten en gedeelde inkomsten als gevolg van de coronacrisis. In algemene zin streven wij naar gezonde financiële verhoudingen tussen Rijk en gemeenten, onder meer via verruiming en herijking van het gemeentefonds.

Vooruitblik

Tot slot: Groeiagenda Dordrecht 2030

Ondanks de uitdagingen die de Coronacrisis met zich meebrengt en de vraagstukken die op korte termijn onze aandacht vragen, is het van groot belang dat we ons vizier blijven richten op de langetermijnagenda voor de stad. Met de Groeiagenda en bijbehorende investeringen streven we na dat onze stad in 2030 een nog betere versie van zichzelf is: een groene, levendige stad die beweegt naar 140.000 inwoners, met een veerkrachtige bevolking en een hoger welvaartsniveau, die sociaal-economisch in balans is. Daarbij hebben we onze unieke positie langs de weg, het water en het spoor maximaal benut. Als gevolg daarvan hebben logistieke bedrijven zich in Dordrecht en de Drechtsteden gevestigd en is de bedrijvigheid in de zakelijke en financiële dienstverlening, maakindustrie, toerisme en recreatie, fors toegenomen. Het aanbod van werk op beroepsgerichte en hoger opgeleiden heeft ook de aandacht getrokken van HBO's die hier specifieke opleidingen zijn gestart. In 2030 is Dordrecht met haar topklinisch ziekenhuis een belangrijk speler in de gezondheidszorg. De groei van de stad en de verbondenheid met de metropoolregio biedt ondernemers en inwoners volop kansen op werk. Meer werk betekent ook minder armoede, minder laaggeletterdheid en minder eenzaamheid. Dordrecht is in 2030 een stad waar inwoners voor zichzelf een positief toekomstperspectief zien, waar meer mensen méédoen en in staat zijn om goed met fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven om te gaan. Kortom: De komende tien jaar staan in het teken van groei. Groei van de stad én van het welzijn van haar inwoners.

Bijlage: bronnen trends en ontwikkelingen

Atlas voor Gemeenten
Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)
Centraal Planbureau (CPB)
Gemeente Dordrecht
Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD)
Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)
Platform 31
Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (Rli)
Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)
Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)
Waarstaatjegemeente.nl

Perspectiefnota 2020

Uitgave	Gemeente Dordrecht, oktober 2020
Vormgeving	Impuls. - Grafisch ontwerpbureau impulsonwerpt.nl
Fotografie	Gemeente Dordrecht, e.a.